

Odlingssystemets effekt på kolinlagring i mark

Greppa, klimatkurs 19 mars 2026

Thomas Kätterer, SLU

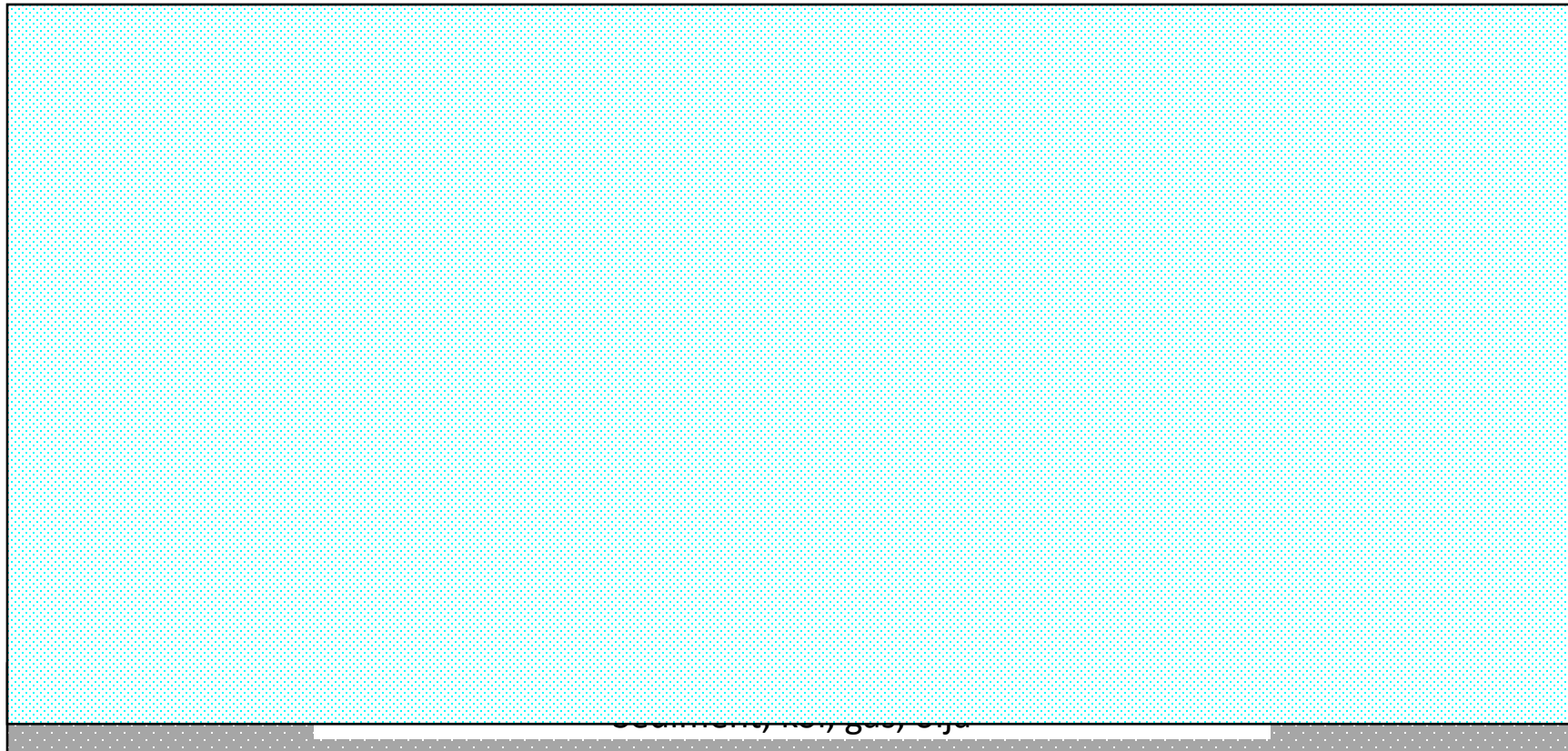
thomas.katterer@slu.se

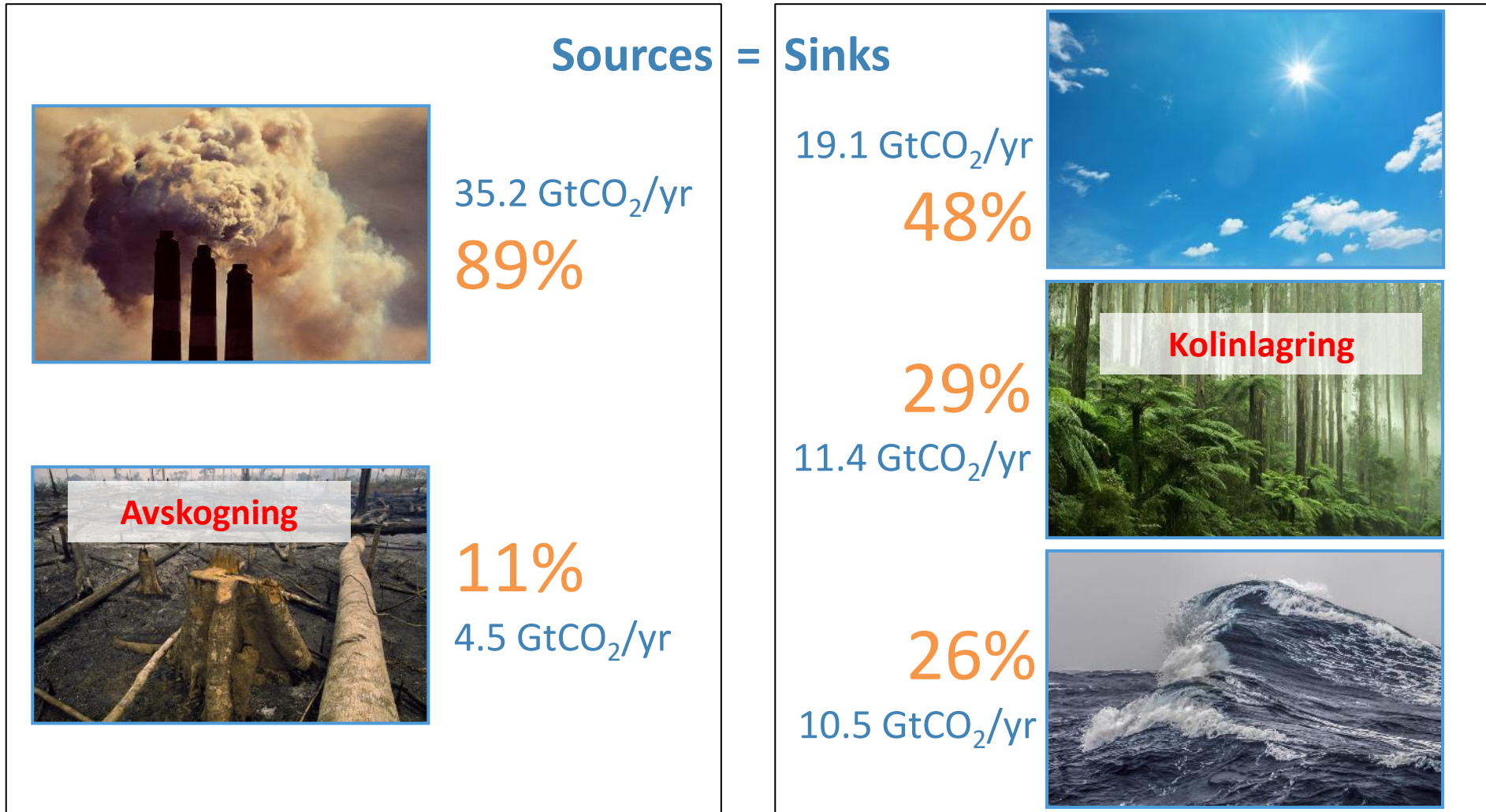
Disposition

- Markens roll i den globala kolcykeln
- Kolbalanser i svensk jordbruksmark
- Kolbalanser i långliggande försök
- Hur påverkar landanvändning och odlingsmetoder
- Kolkrediter – carbon farming

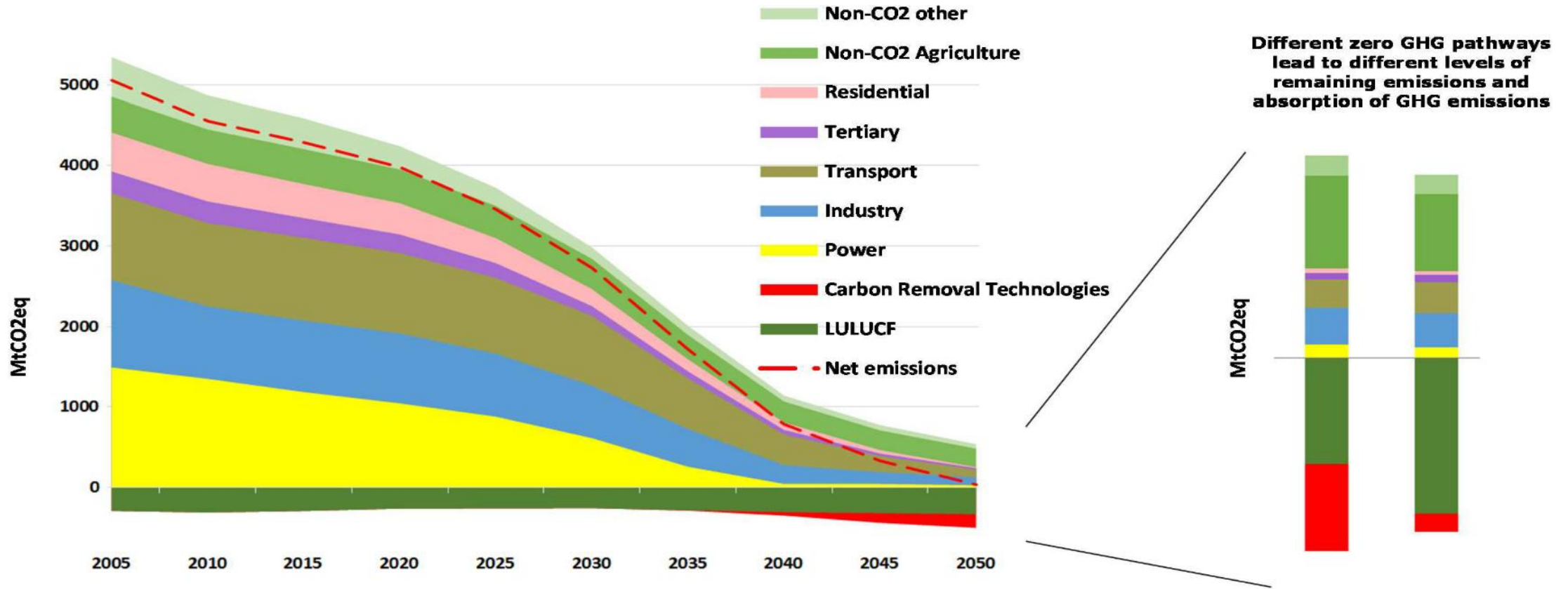
Marken spelar en central roll i den globala kolcykeln (Pg C; miljarder ton)

Fate of anthropogenic CO₂ emissions (2012–2021)

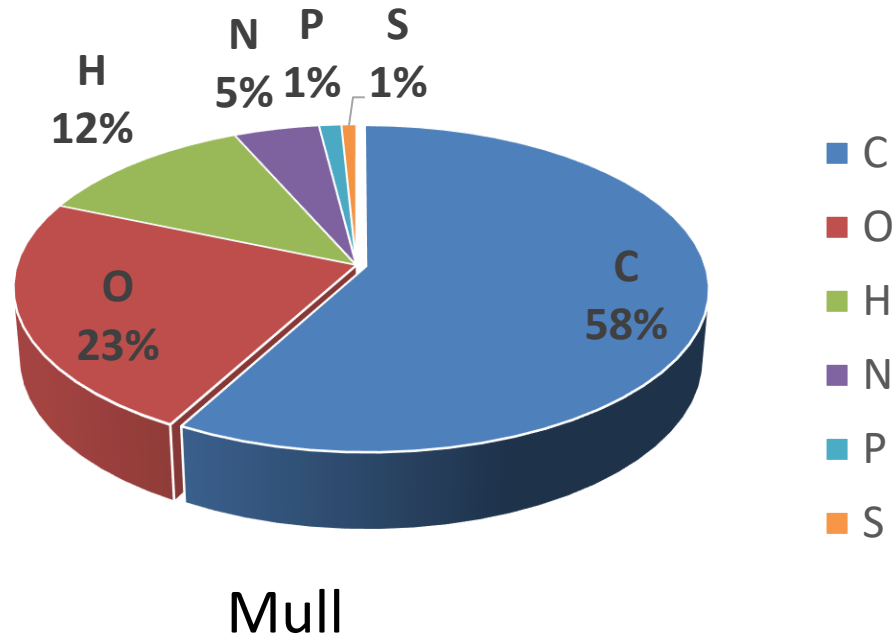

Vision for a Clean Europe by 2050

Negativa emissioner skapas genom:
Kolinlagring i skog och mark
Fånga in och pumpa ner CO₂ i berggrunden

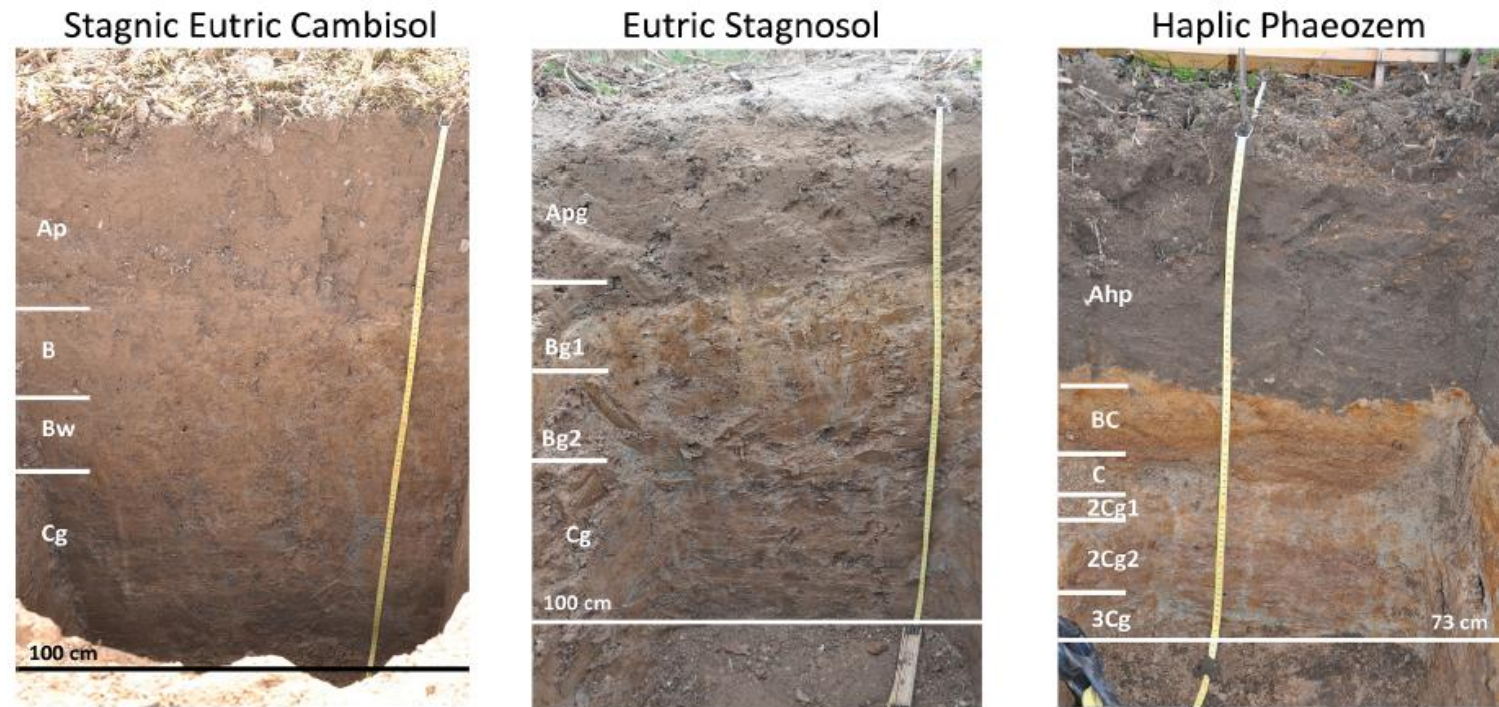
Mull och kol

- **Mull bildas av växter, djur och mikroorganismer**
- **Kolhalten ökar under nedbrytningsprocessen, från ca 42% i växter till 58% i mull (i genomsnitt)**
- **Matjorden innehåller vanligtvis 5-10 kg C per m² (0-25 cm), som motsvara 50-100 ton/ha**
- **1 kg C motsvarar 3,67 kg CO₂ (molvikt av CO₂ dividerad med molvikten för C, dvs 44/12)**

Markens kolhalt styrs av jordmånsbildande faktorer

- Modermaterial (mineralogi, textur)
- Klimat (vittring, tjäle, torka)
- Topografi/hydrologi/dränering
- Organismer (växter och markorganismer)
- Tiden

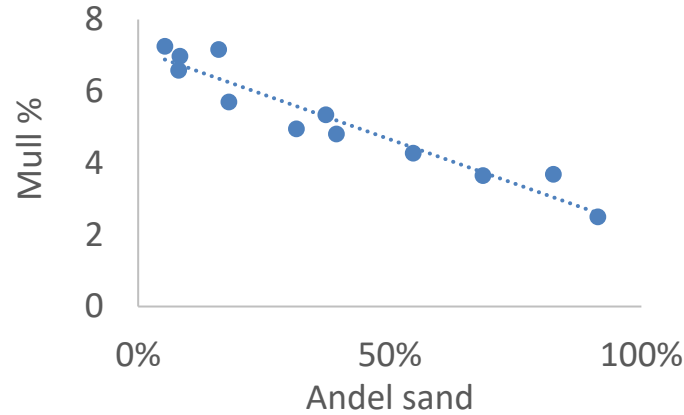
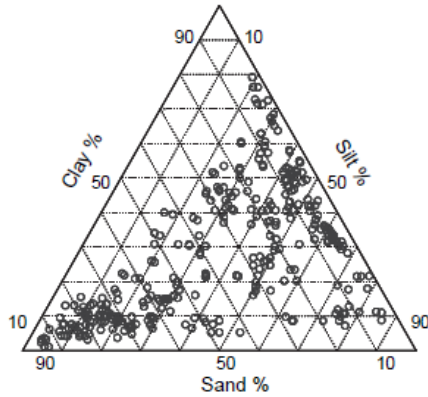

3 olika jordmånder i samma fält på Bjertorp

Fukumasu et al 2021 Geoderma 402, 115345

Fig. 1. Photos of soil profiles for three locations within the field. Elevation for Stagnic Eutric Cambisol, Eutric Stagnosol and Haplic Phaeozem are 90.6, 95.1 and 95.7 m respectively. These locations are shown in Fig. S1.

Kol/mullhaltens beroende på textur

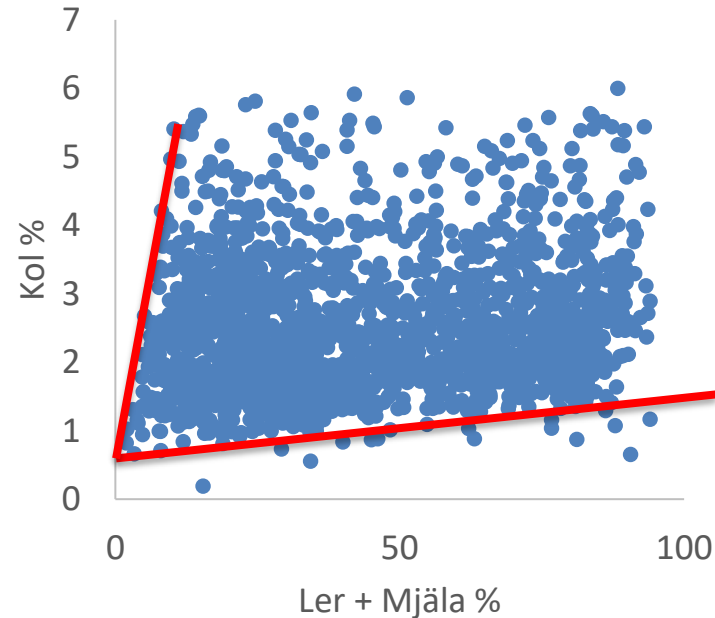
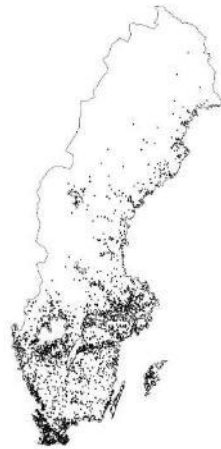

Databas – marfysikaliska egenskaper. Varje punkt representar en texturklass

Kätterer et al. 2006 Acta Agr. Scan.

Mark- och grödoinventering

- I (1988-97),
- II (2001-07),
- III (2011-17)
- IV (2021-27) pågående

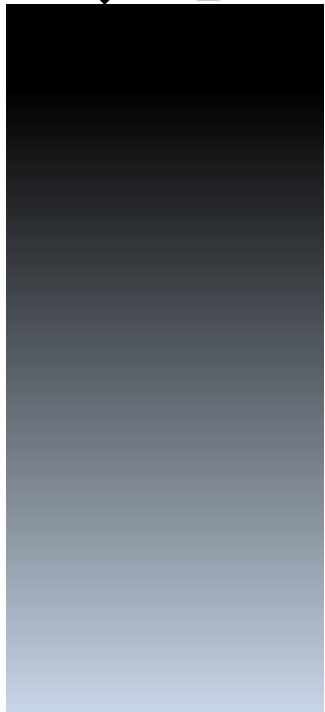
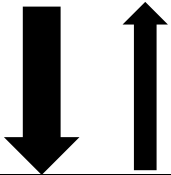
Grova sandjordar med hög kolhalt är ovanliga

Lerjordar med en kolhalt <1% är ovanliga

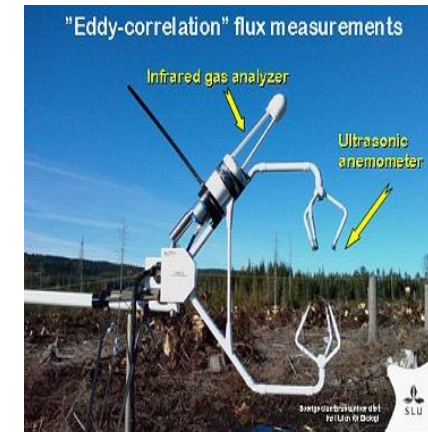
Data från mark- och grödoinv.

Årliga förändringar i kolförrådet är små jämfört med det stora förrådet i marken. Hur kan vi mäta?

CO₂ (CH₄)

1) CO₂-flöden mäts med kammrar eller mikrometeorologiska metoder (eddy flux)

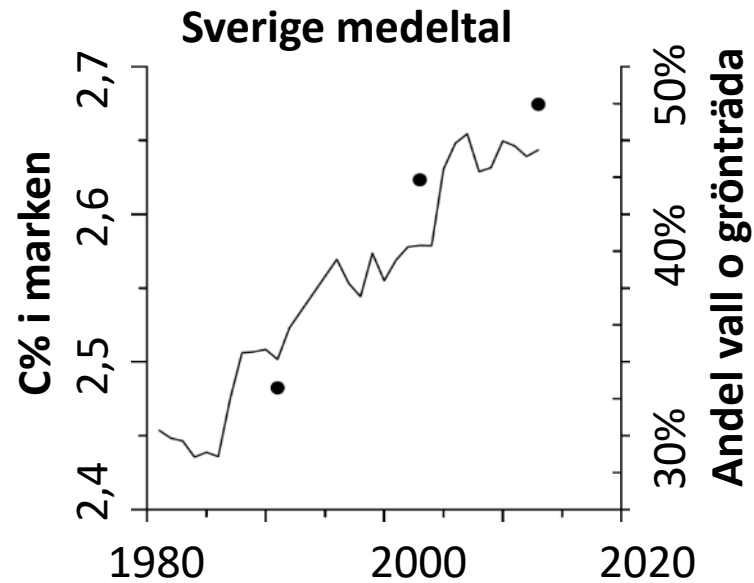
2) Förändringar i kolförrådet analyseras i långliggande försök eller återkommande markinventeringar

Ökande kolhalter i åkermark på mineraljord

Mark- och grödoinventering:

- I (1988-97),
- II (2001-07),
- III (2010-17),
- IV (2021-27) pågående

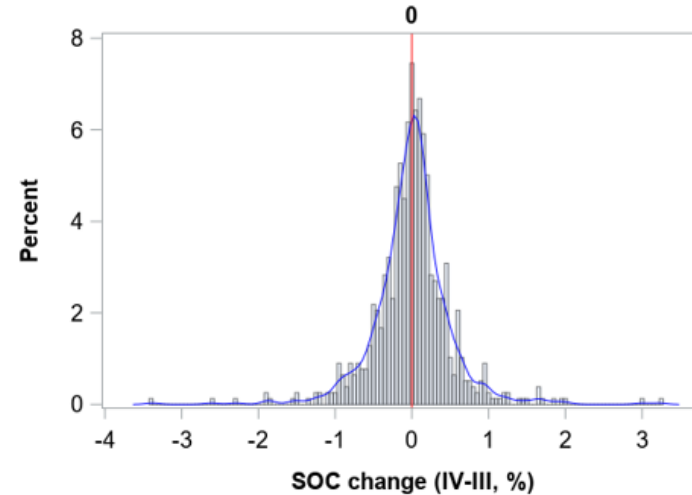
Förklaringar till uppgången

- Mera vall
- Mera höstsäd, mindre vårsäd

Poepflau et al. 2015 Biogeosciences 12: 3241–3251

Preliminär analys av omdrev IV:

50% av proverna är analyserade

Uppgången verkar hålla i sig, men är avtagande. Ökningen jämfört med omdrev III är inte signifikant. Median: 0,01 C% Motsvarar ca 30 kg C/ha och år.

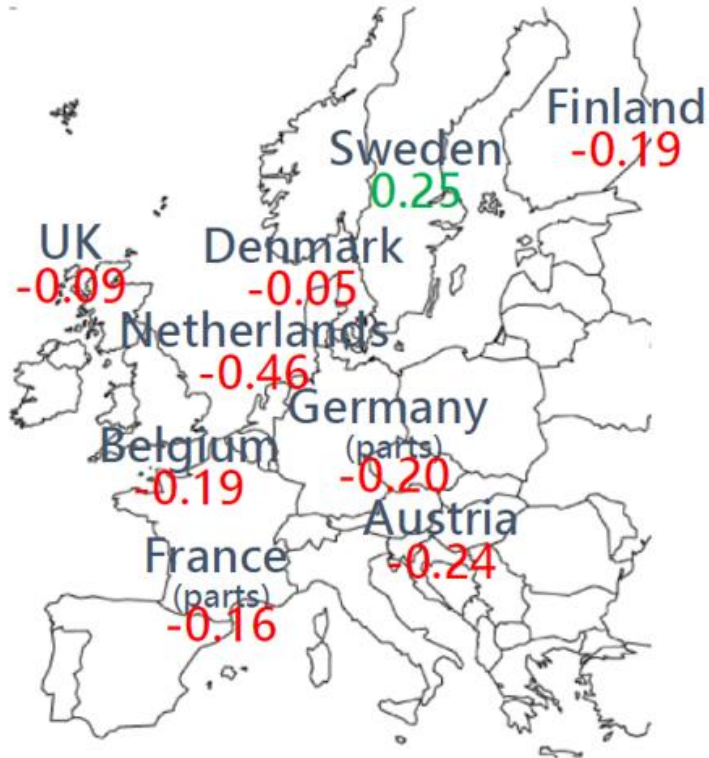
Men:

kolutsläppen från organogena jordar (mulljordar) är större än inlagringen i mineraljordar

Lang et al. opublicerat

Europa: Minskade kolförluster snarare än kolinlagring

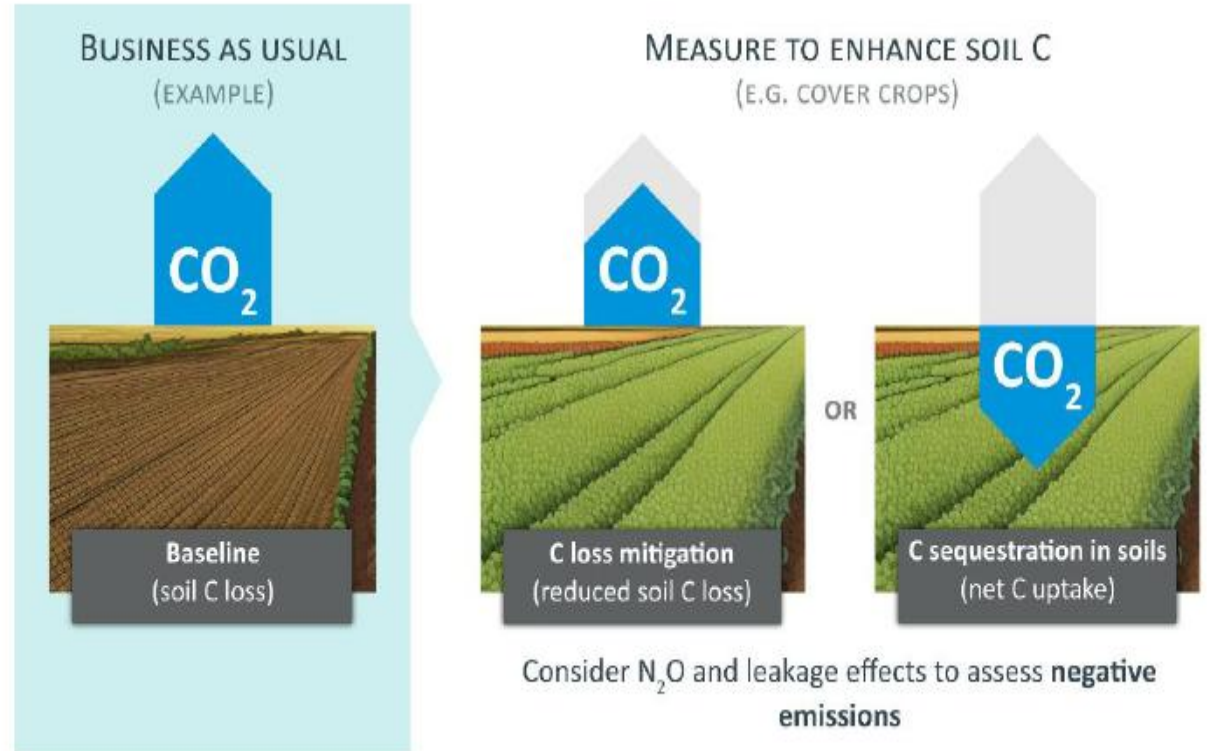
Förändring av kolförråden i åkermark (mineraljord)

In t C/ha/yr and based on repeated soil inventories

Sources: Heikkinen et al. 2013, Poeplau et al. 2015, Taghizadeh-Toosi et al. 2014, Lettens et al. 2005, Knotters et al. 2022, Dersch and Böhm 1997, Höper 2021, Antoni et al., 2008

Slide from Axel Don

Don et al., 2024 Global Change Biology

Återkommande markinventeringar

3 fält på Kungsängens gård, Uppsala

Ökning = ej sign.

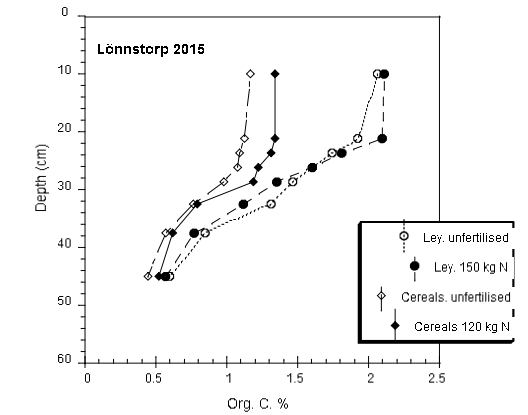
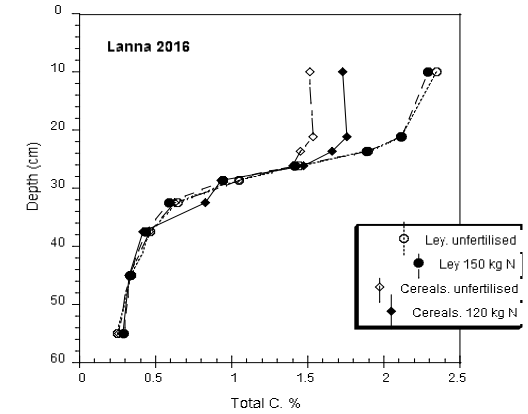
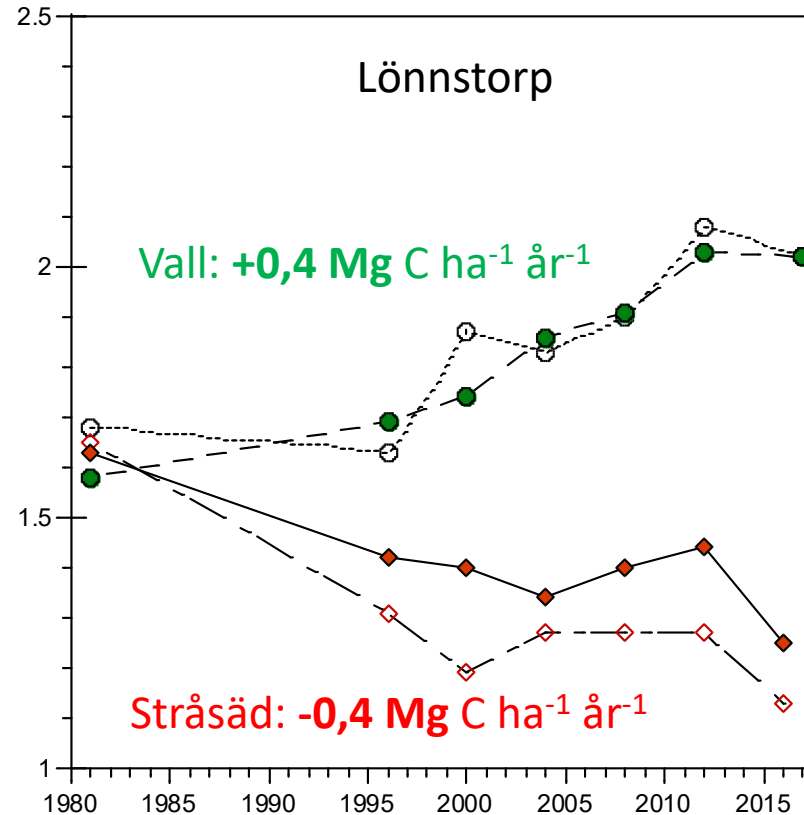
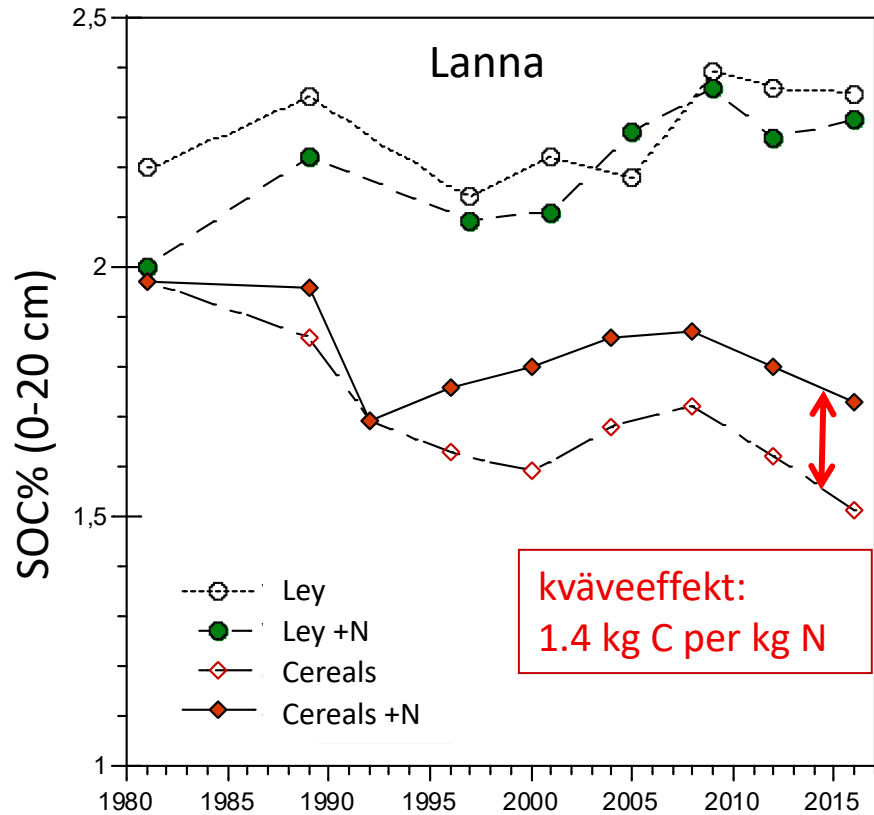
$\Delta C=30\%$

Ökning = 0.4 ton C /ha och år

Ökning = ej sign.

Långliggande försök:

Vall-dominerad växtföljd jämfört med kontinuerlig stråsäd med och utan mineralkväve

Effekten i alven skiljer sig mellan försöksplatserna

Kolinlagringen (särskilt i alven) skiljer sig mellan platserna (Börjesson et al. 2018 Biol Fert Soils)

Varför ökar kolinlagringen i vallar?

Kernza (vetegräs)

vete

Photo by Jim Richardson, Land Institute, Salina, Kansas; Glover et al., 2010 AGEE

Majs

Väl-dränerad Majs

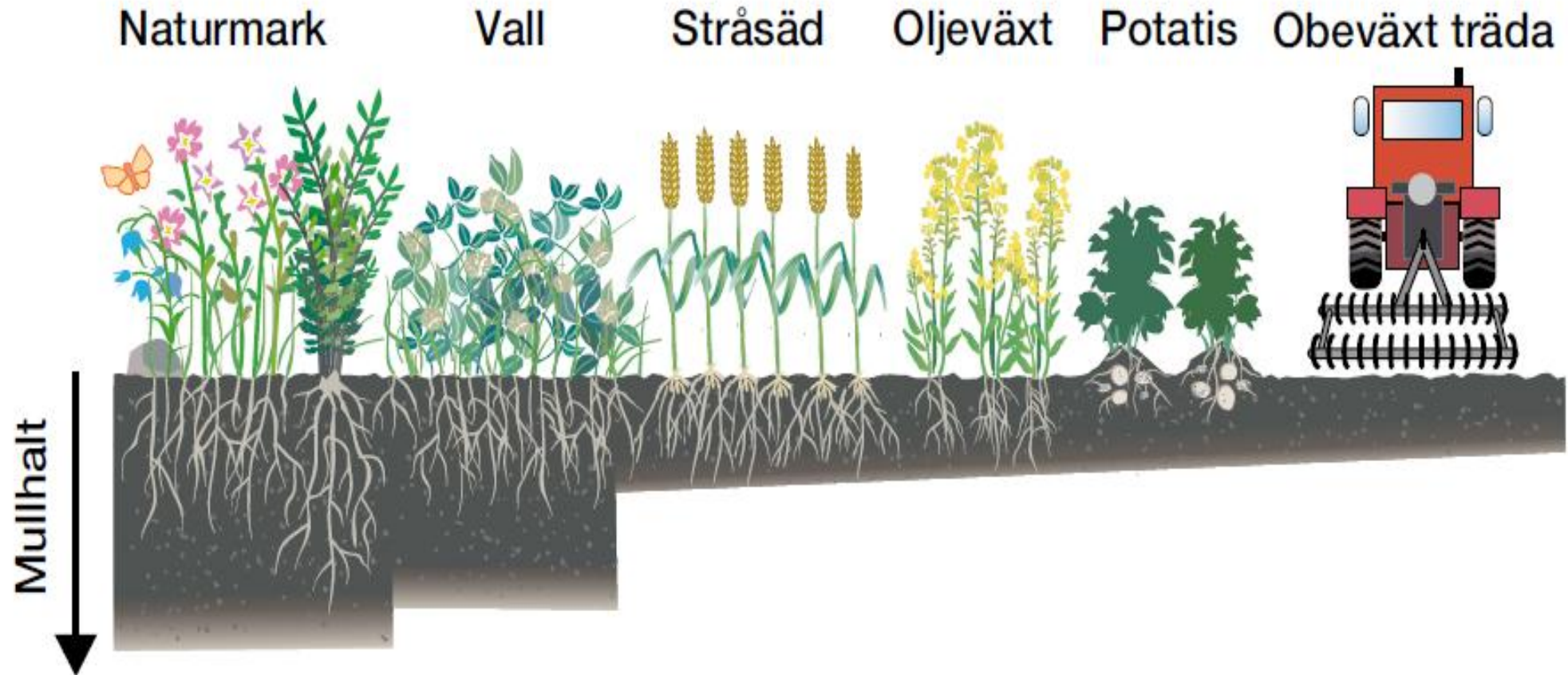
Vattensjuk

Rotsystemets arkitektur styrs av genetiken och miljön (vatten, näring, temperatur, markpackning m.m.)

Rich & Watt 2013 J Exp Bot 64

Växtrötter är viktiga för markens kolbalans

Permanent bevuxen mark (naturmark) innehåller mer mull än odlad mark. Mark som hålls obeväxt och som dessutom kanske ogräsharvas (trädas) tär på mullhalten.

Undvik bar mark

Mellangrödor påverkar markhälsan och produktiviteten

Meta-analys av 281 studier (främst från Nordamerika)

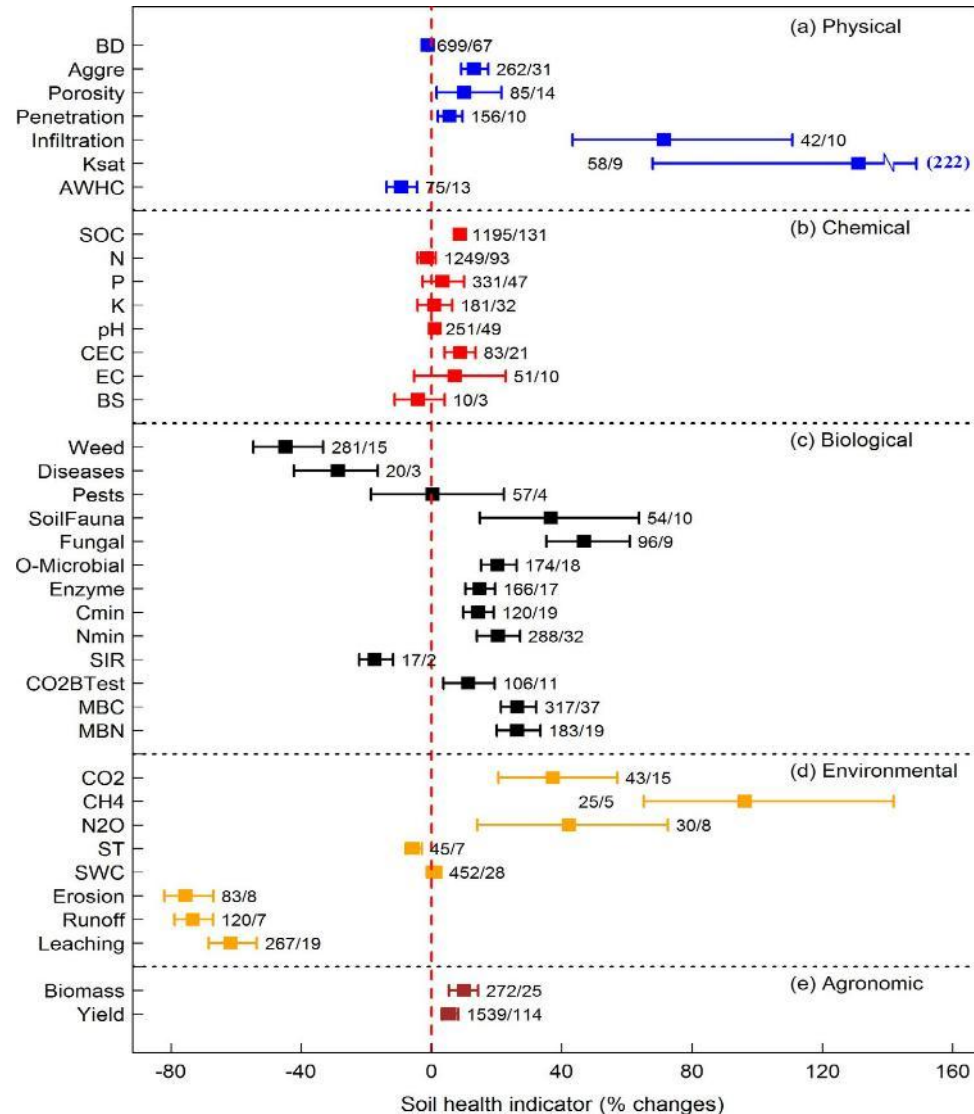
G. Klarin

M. Krokstorp

M. Krokstorp

- Bättre markstruktur och infiltration

- Kolinlagring (0.56 Mg C/ha/år; 543 studier, Jian et al. 2020 SBB 143,107735)

- Färre ogräs och sjukdomar

- Fler markdjur och biologisk aktivitet

- Mer lustgas o metan**

- Mindre erosion

- Mindre ytavrinning

- Mindre läckage

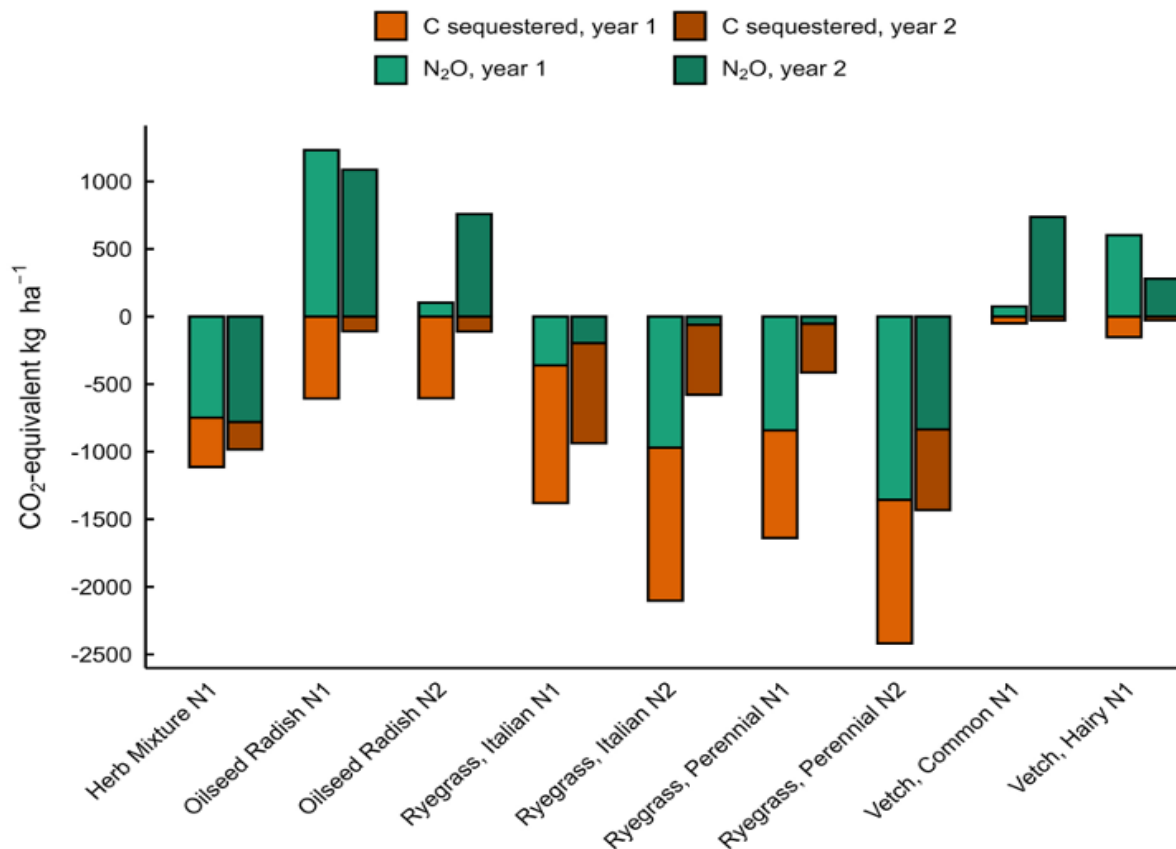
- Högre skörd i huvudgrödan

- Dessutom: Ökad albedo motsvarande 0,1 ton CO2/ha/år, Desmet et al. 2025

Mellangrödor kan öka lustgasavgången

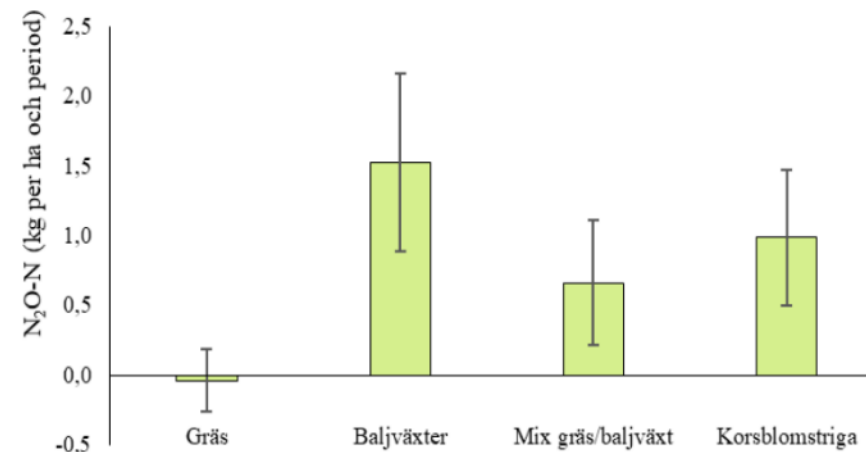
Klimatpåverkan av lustgas och beräknad kolinlagring i ett tvåårigt fältförsök i Norge (Kjær et al., 2026 AGEE 397)

Agriculture, Ecosystems and Environment 397 (2026) 110061

För oljerättiga och vicker kunde den negativa klimatpåverkan av lustgas inte kompenseras av kolinlagring

Global studie baserad på 374 fältförsök
Abdalla et al. GCB 2019

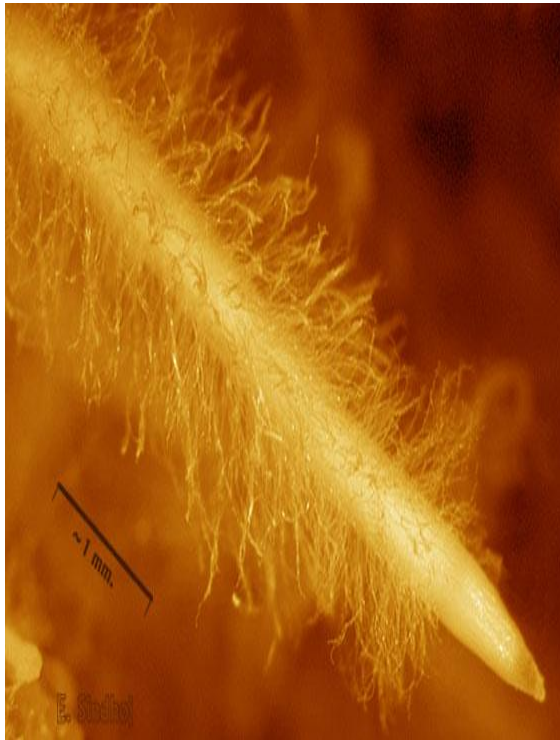
Liknande resultat från svenska försök
Olofsson & Ernfors 2022 STOTEN

Höga lustgasemissioner även från klöverrika vallar under vintern
Sturite et al. 2021 SBB 163

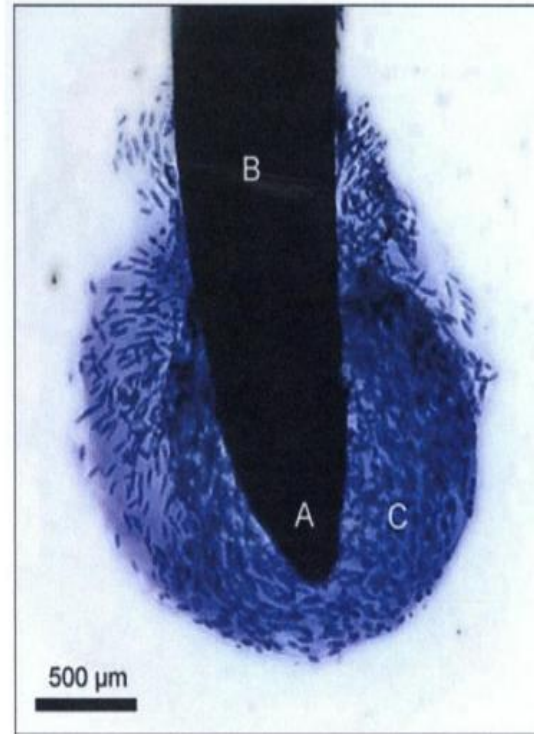
Korsblommiga arter och baljväxter kan vara problematiska

Rötter och rhizodeposition är viktiga för mullbildning

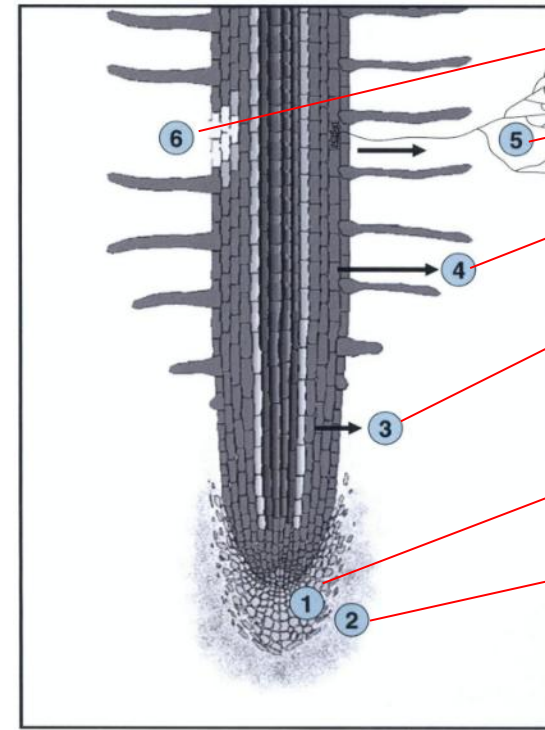
Rhizodeposition: organiska substanser som tillförs marken via rötter under växtperioden

Vårkorn rotspets, Erik Sindhøj

Jones et al. 2009, Plant Soil 321

- Döda rotceller
- Mycorrhiza
- Gaser
- Vattenlösliga föreningar
- Avslitna celler
- Olösliga utsädringar

Växtförädling kan bidra till ökad produktivitet och kolinlagring

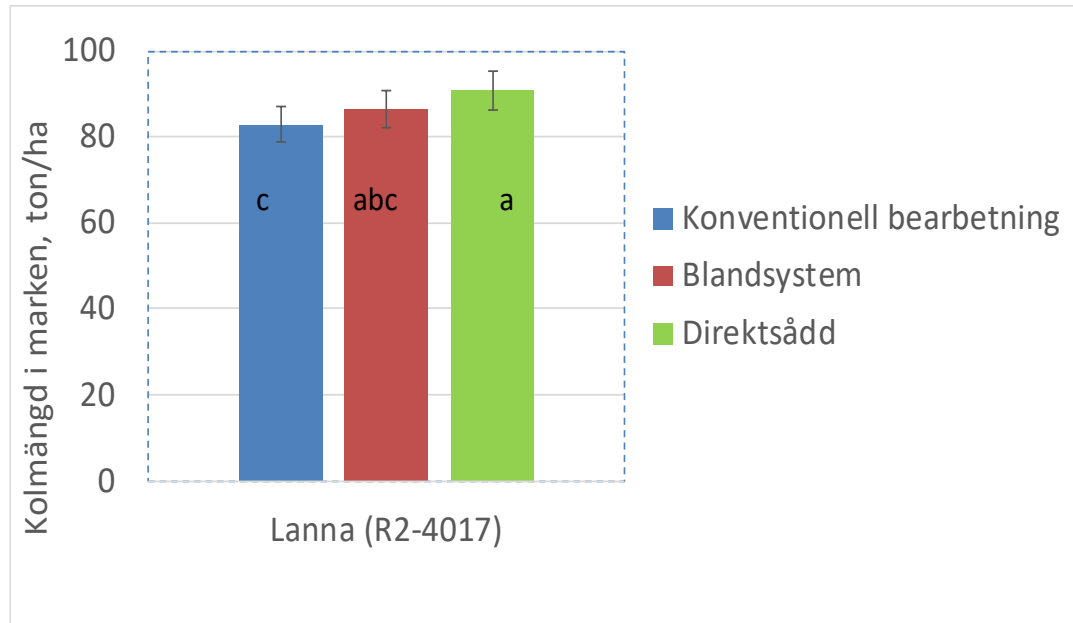

- Effektivare och tåligare grödor
- Fleråriga grödor och bottengrödor
- Platsanpassade mellangrödor
- Djupa, effektiva rotsystem
- Modifierad rhizodeposition som gynnar t.ex. rekryteringen av mycorrhiza och andra gynnsamma mikroorganismer, minskar lustgas och metanutsläp
- Etc.

Hur påverkas markkolet av jordbearbetning?

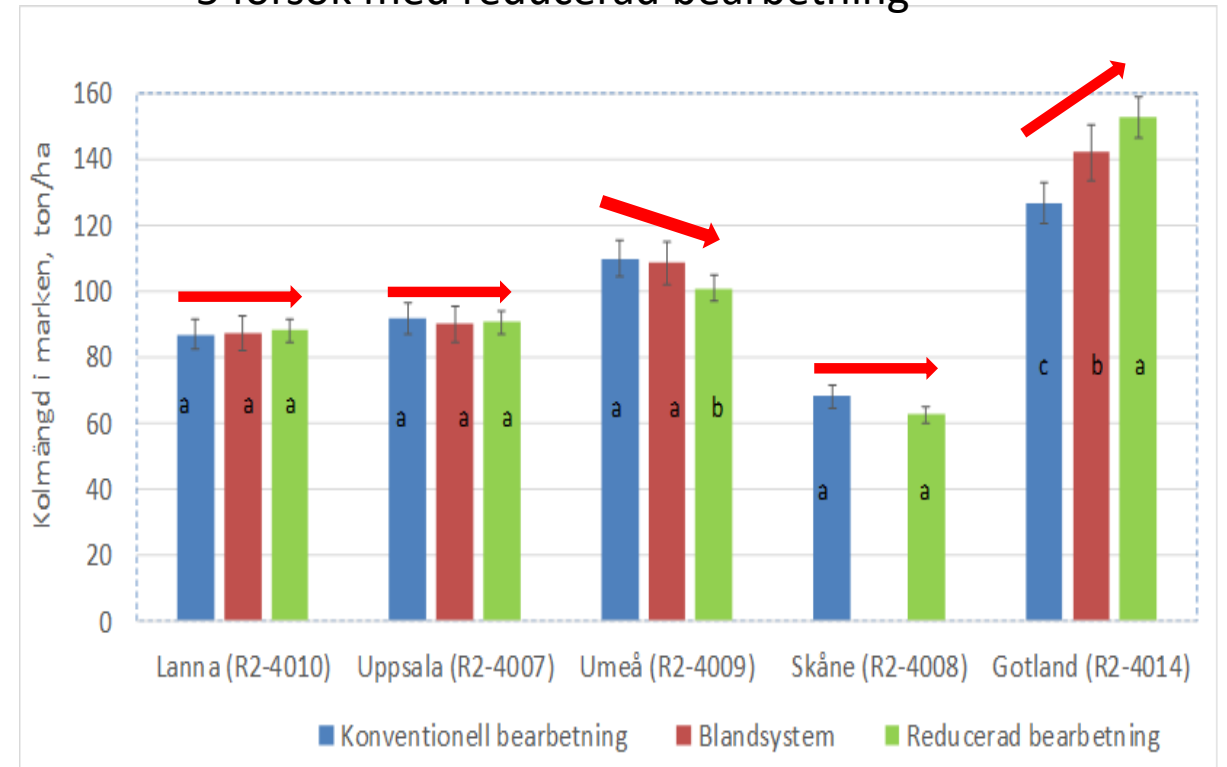
Kolförrådet (0-50 cm) i sex långliggande jordbearbetningsförsök i Sverige

Direktsådd, Lanna, Västergötland

Positiv effekt av direktsådd, motsvarande 0,2 ton kol per hektar och år

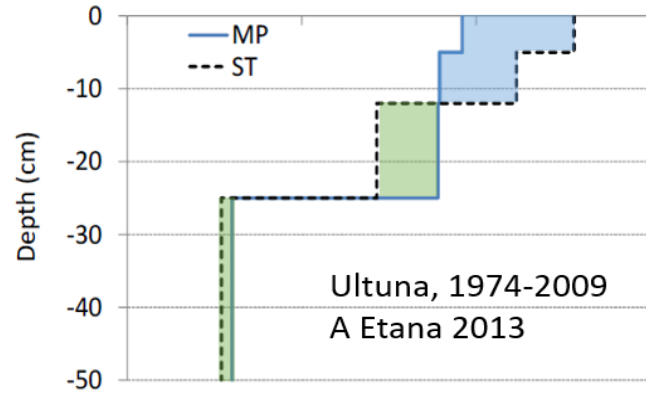
5 försök med reducerad bearbetning

Plats-specifika effekter av reducerad bearbetning

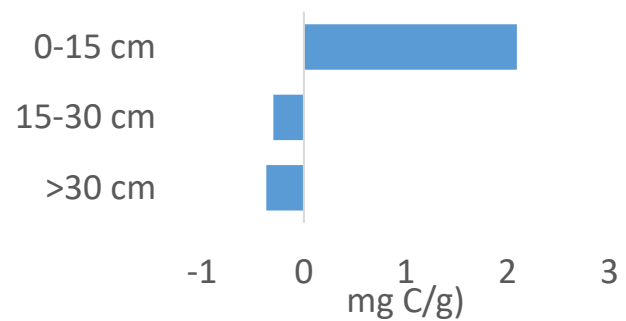
Reducerad jordbearbetning leder till omfördelning av kol i marken

Typiskt mönster vid reducerad bearbetning – anrikning 0-12 cm, utarmning längre ner

Meta-analys, 351 försök, plöjningsfritt jämfört med plöjning

Haddaway et al. 2017 Environ. Evid. 30

Reducerad bearbetning har andra fördelar:

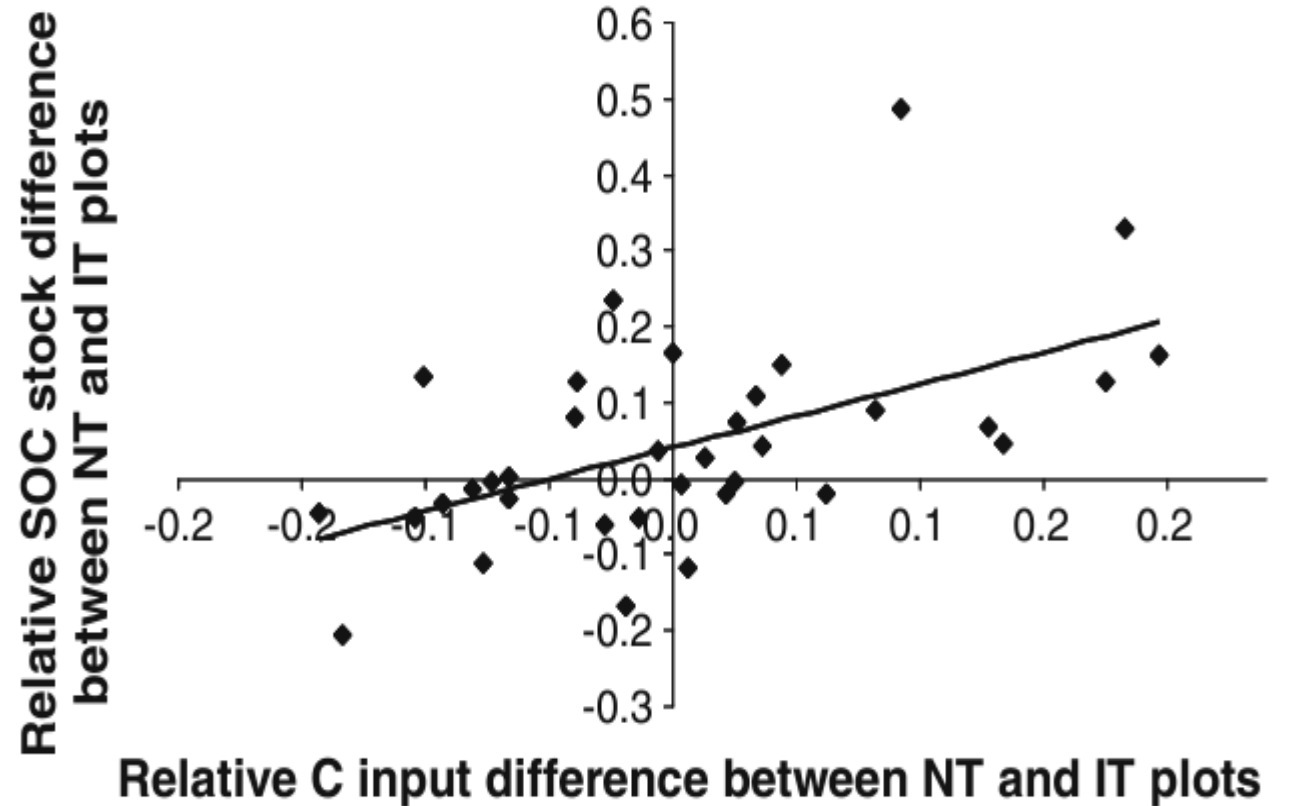
- Högre albedo (0.1 Mg CO₂/ha/år; Desmet et al. 2025)
- Mindre erosion
- Lägre dieselbehov
- Färre arbetstimmar
- Fler dagmaskar, svampar etc.

Nettoeffekten är mindre när man beaktar förändringar i volymvikt, 101 försök

Meurer et al 2018. Earth Sci Rev 177

Hur påverkas skörden och kolförrådet av plöjningsfritt?

- Om skörden ökar med plöjningsfritt, så ökar också kolförret och tvärtom (*Virto et al. 2012 Biogeochem 108*)
- Den positive effekten är större i torra jämfört med fuktiga regioner (*Anger 2025 Soil Sci Plant Nutr*)
- Betydelsen av jordbrukarens skicklighet – timing – saknas i traditionella försök

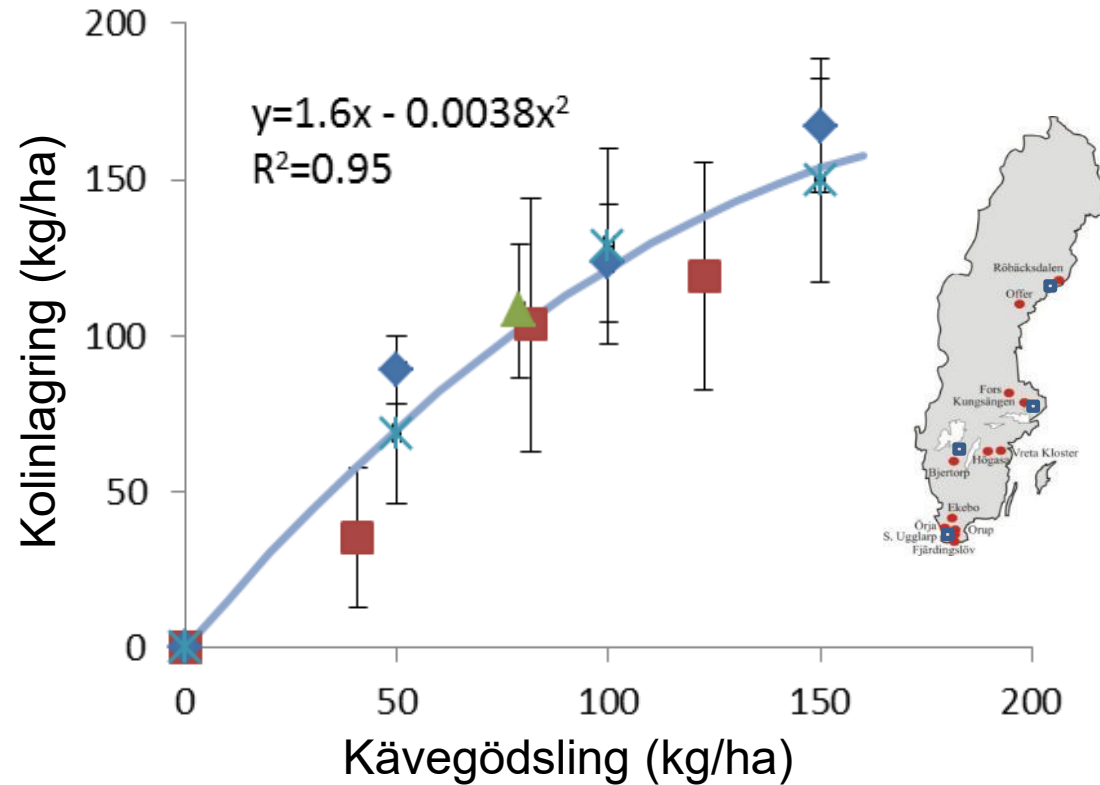

IT=inversion tillage (plöjning)

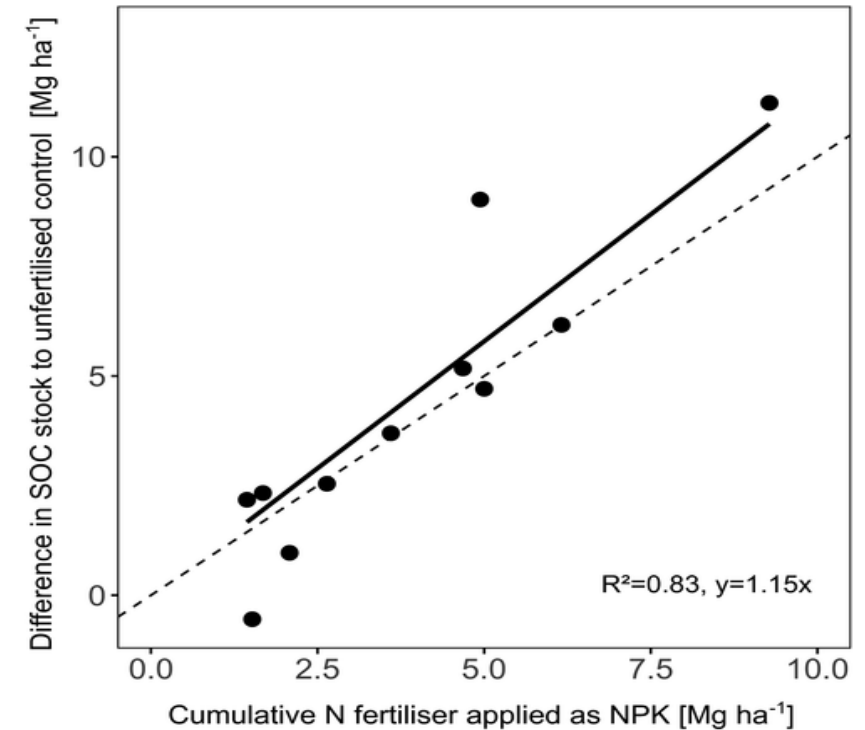
NT=no till (plöjningsfri)

Kolinlagring gynnas av hög produktion

Resultat från 16 långliggande försök med ettåriga växter
Kätterer et al., 2012 Acta Agric. Scand.

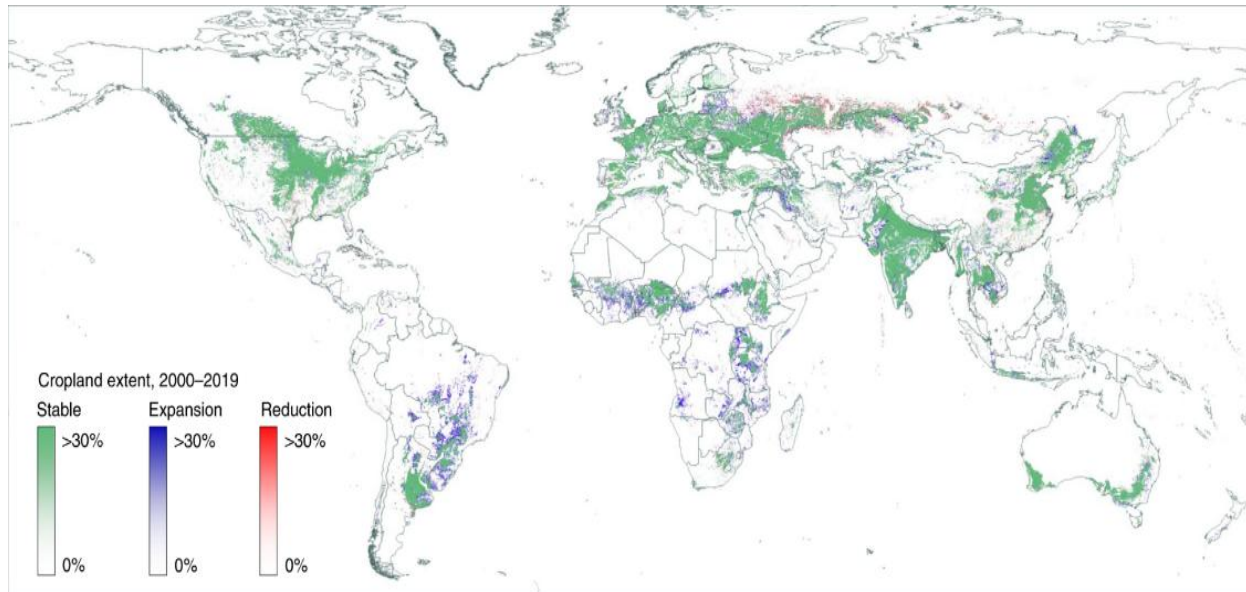

Europeiska gäsmarker
Poeplau 2021 Grass and Forage Science 76, 186-195

Tumregel: Varje kilo N höjer kolförrådet i marken med ca 1 kg C i matjorden (0-20 cm) i både ettåriga och fleråriga grödor

Extensiv produktion leder till låga kolförråd lokalt och ökat arealbehov vilket driver på avskogningen – dvs ”läckage”

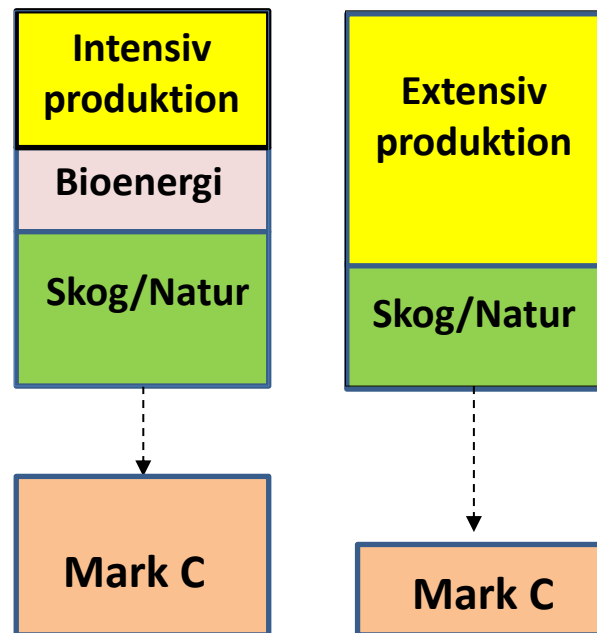

7 Mha/år nettoökning över åkerarealen globalt 2003-19

Potapov et al 2022 Nature Food 3, 19–28

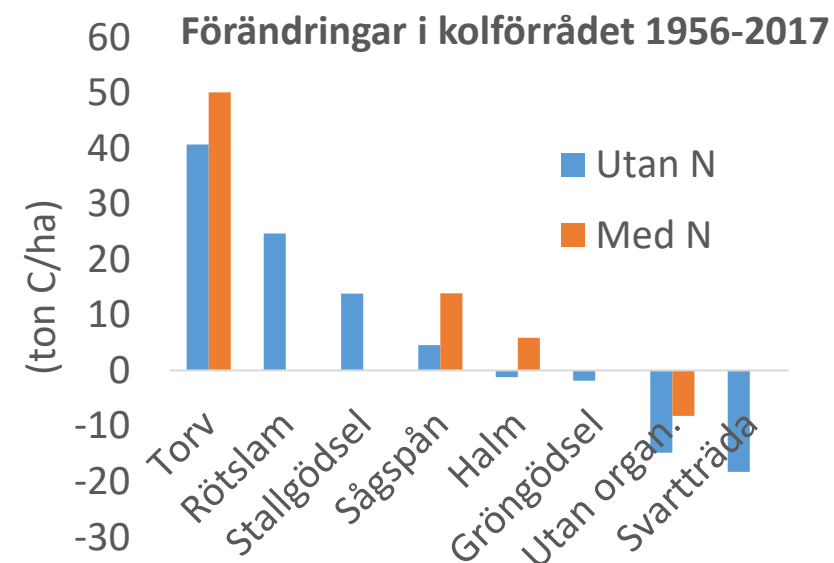
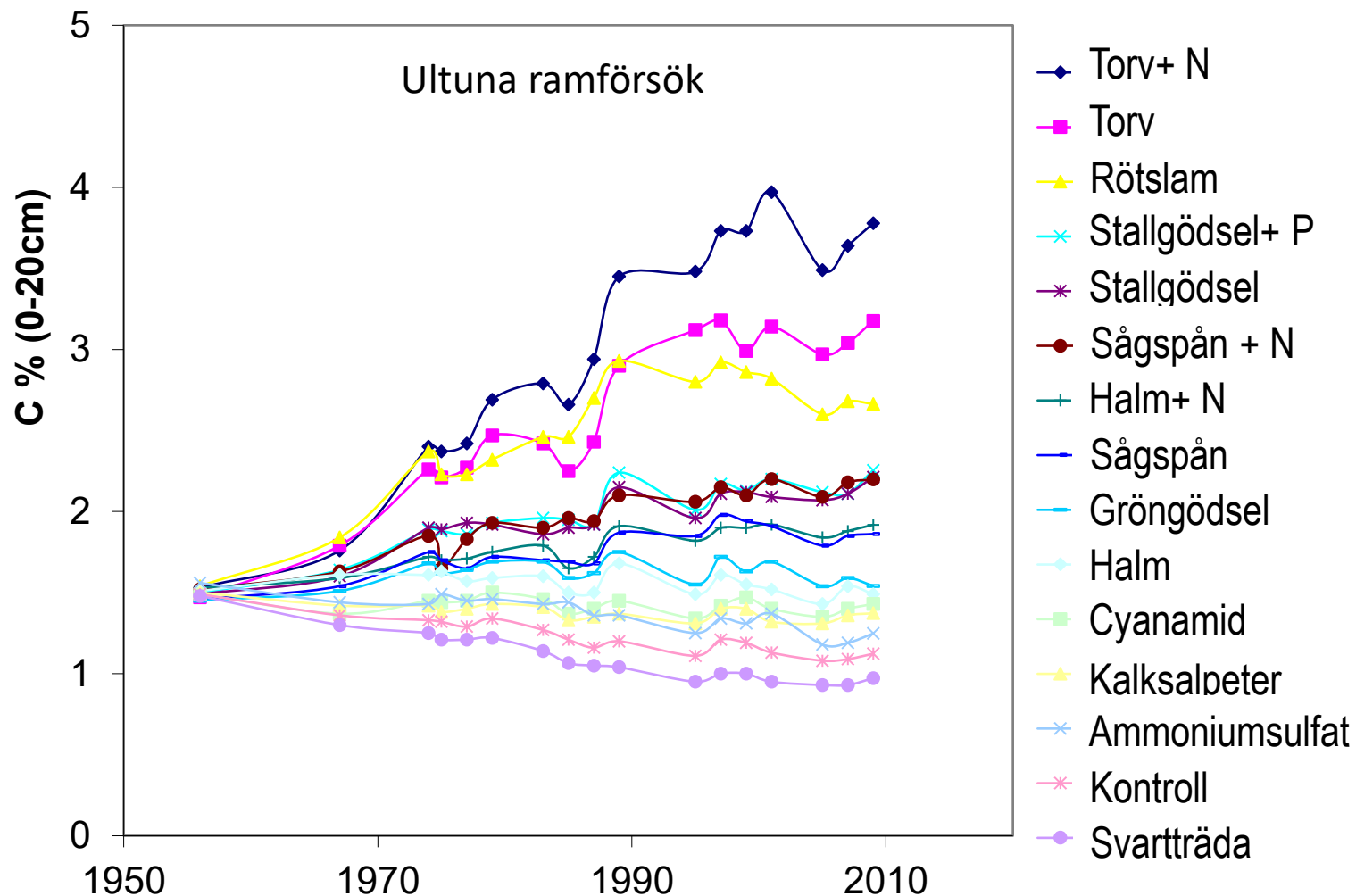
OBS betesarealen har också ökat kraftigt!

Arealbehov för att producera en viss mängd

Långliggande försök är viktiga för att kvantifiera effekten av olika skötselåtgärder

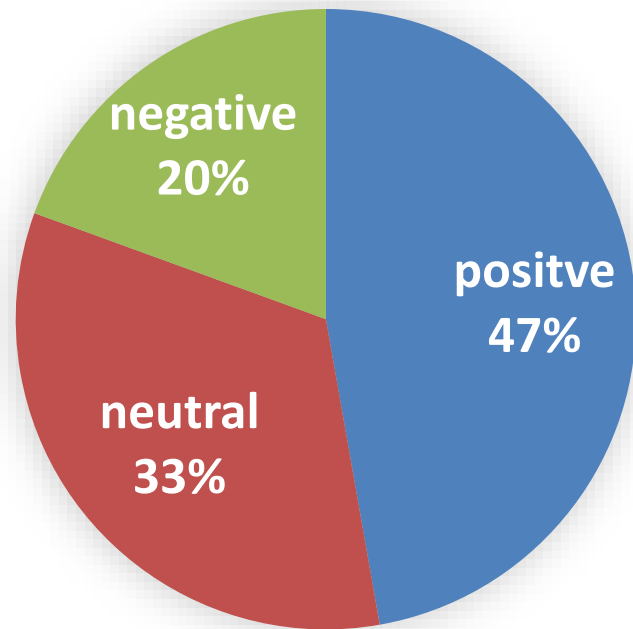
Samma mängd kol (4 ton C/ha vartannat år) tillförs i Ramförsöket i olika former

Ökar bördigheten med kolhalten?

Moinet et al. 2023 GCB

36 meta-analyser från 4 kontinenter

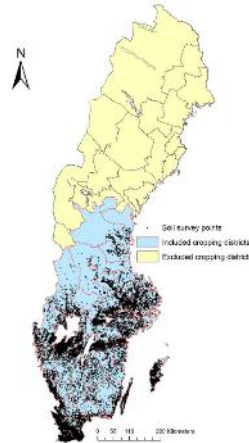
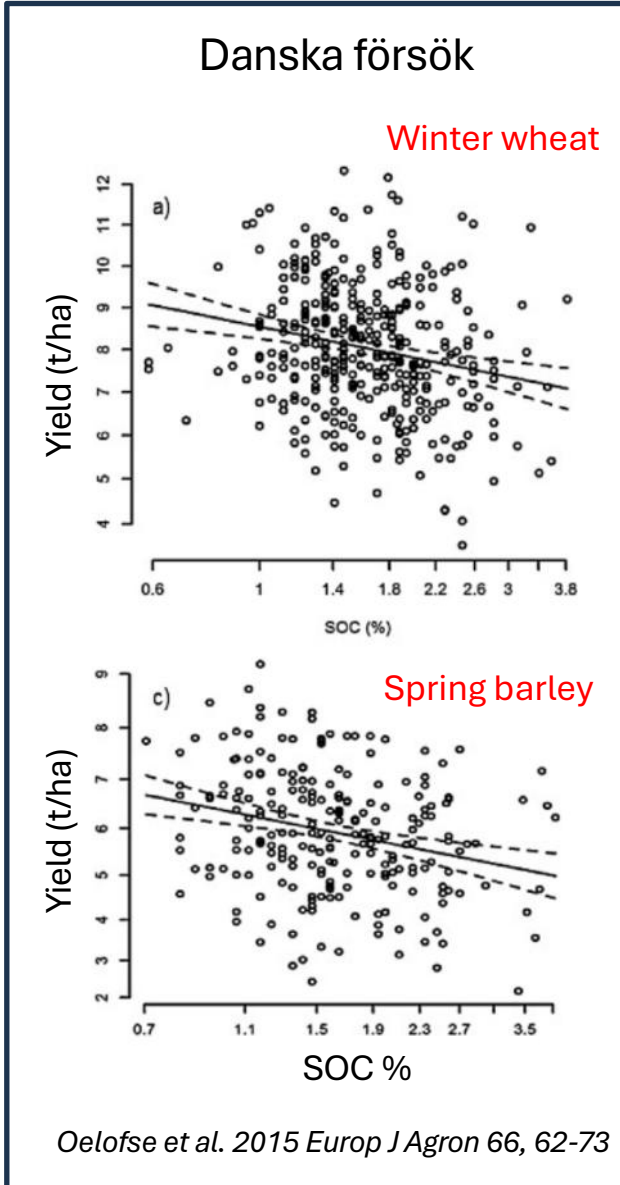
■ positve ■ neutral ■ negative

Resultaten från vetenskapliga studier är inte entydiga

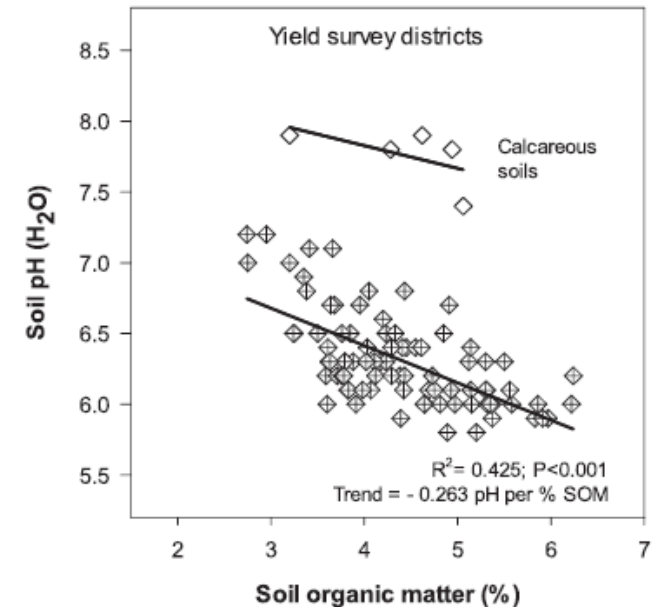
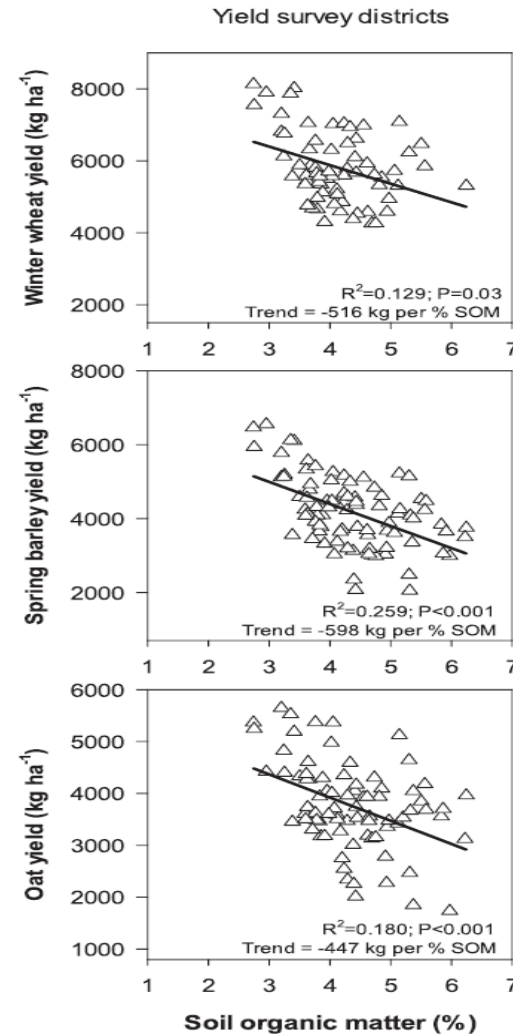
- Mekanismerna är komplexa
- Resultaten är platsspecifika
- Störfaktorer i analysen

Negativa korrelationer mellan kolhalt och skörd på nationell nivå

Sverige: Genomsnittlig skörd i 90 skördeområden (2000-2015)

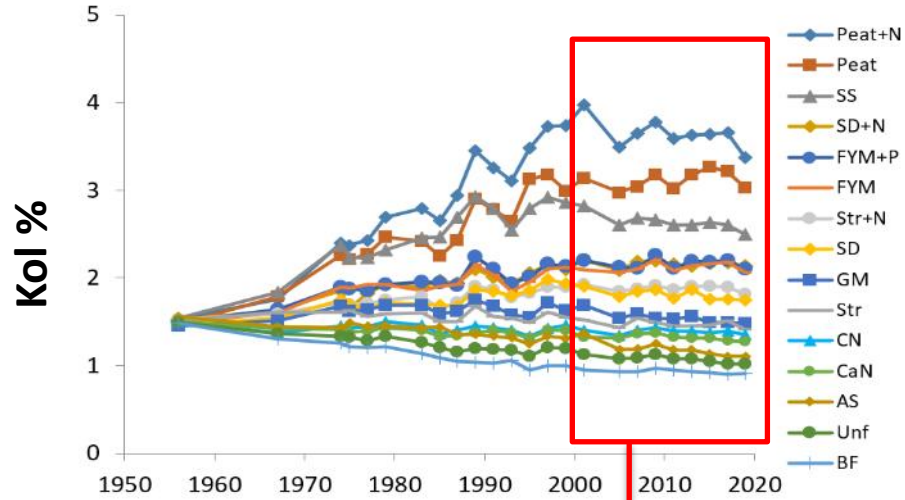

Markinventering
11,419 prover

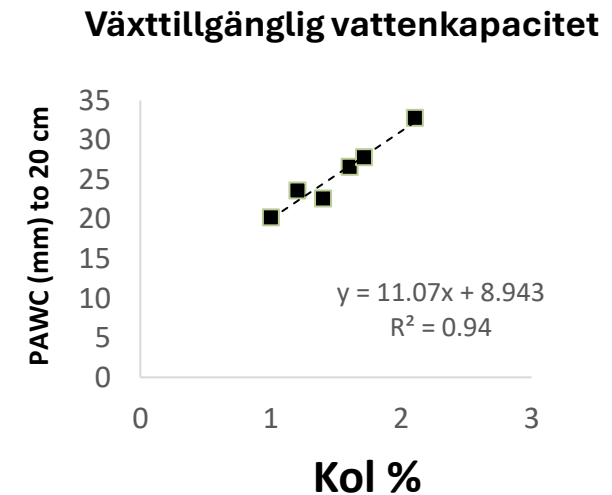
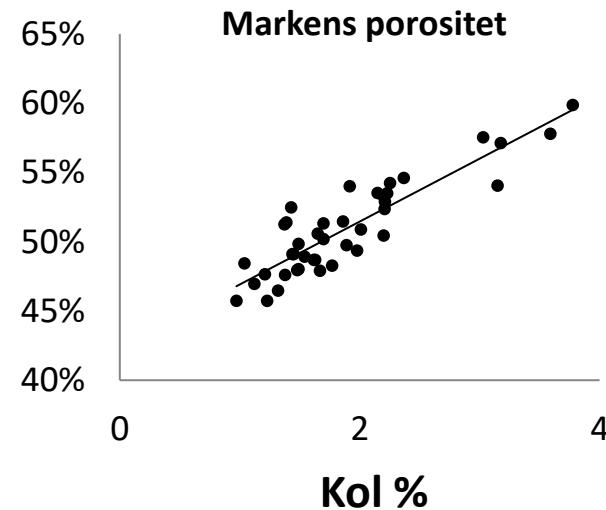
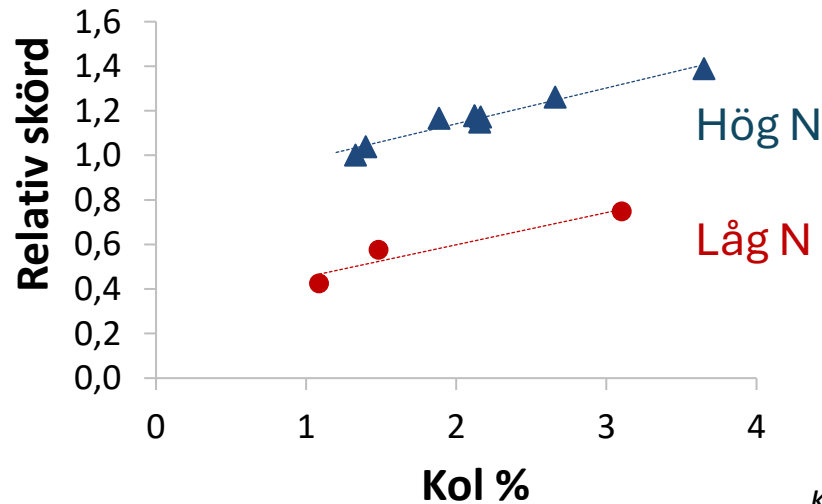

Korrelationer behöver inte vara kausala. Det finns underliggande faktorer som styr (pH, driftinriktning, dränering, fältet historic etc.).

Bördigheten ökar med kolhalten i ramförsöket på Ultuna

- Skörden av majs (2000-2019) ökade med kolhalten
- Skördestabiliteten ökade också med kolhalten
- 95% av variationen förklarades av N-tillgång, pH och markstruktur
- 2/3 av effekten förklarades av markfysikaliska egenskaper som påverkar grödan vattentillgång

Kolkrediter/Carbon Farming

Carbon Farming: Multiple Approaches for Carbon Offsets *...

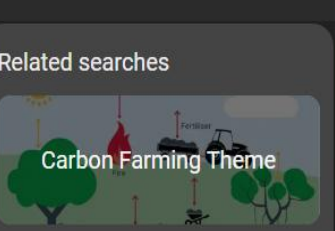
Carbon Farming: Benefits, Technologies And Smart Solutions

Agricultural Carbon Credits and Carbon Farming Guide

Carbon Farming: Harnessing Agricultural Practices for Carbon...

Farming Practices

Carbon Farming in India, Challenges, Global Initiatives

New series of webinars coming: Farming in a low carbon econom...

Carbon Credits and Audits

The Benefits of Lower Carbon Intensity (CI) Corn Farming |...

Farming and the carbon economy - Irrigation Today

Carbon Farming - Vajirao IAS

Low Carbon Agriculture

Carbon Farming - UPSCprep.com

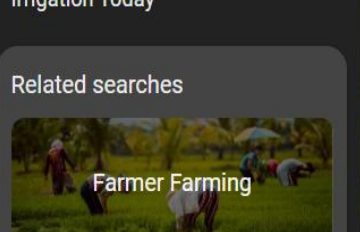
Reports - Carbon Market Institute

Carbon Farming: Agriculture's Role in Carbon Credits

Carbon Farming Permaculture for Farmers 201

Carbon Farm

New series of webinars coming: Farming in a low carbon econom...

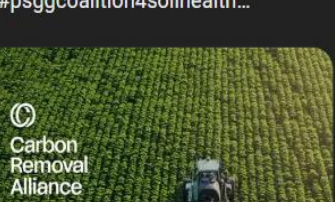
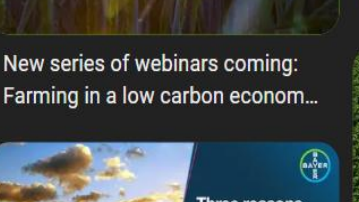
Flonja Drenofci on LinkedIn: #psggcoalition4soilhealth...

Understanding Carbon Farming - YouTube

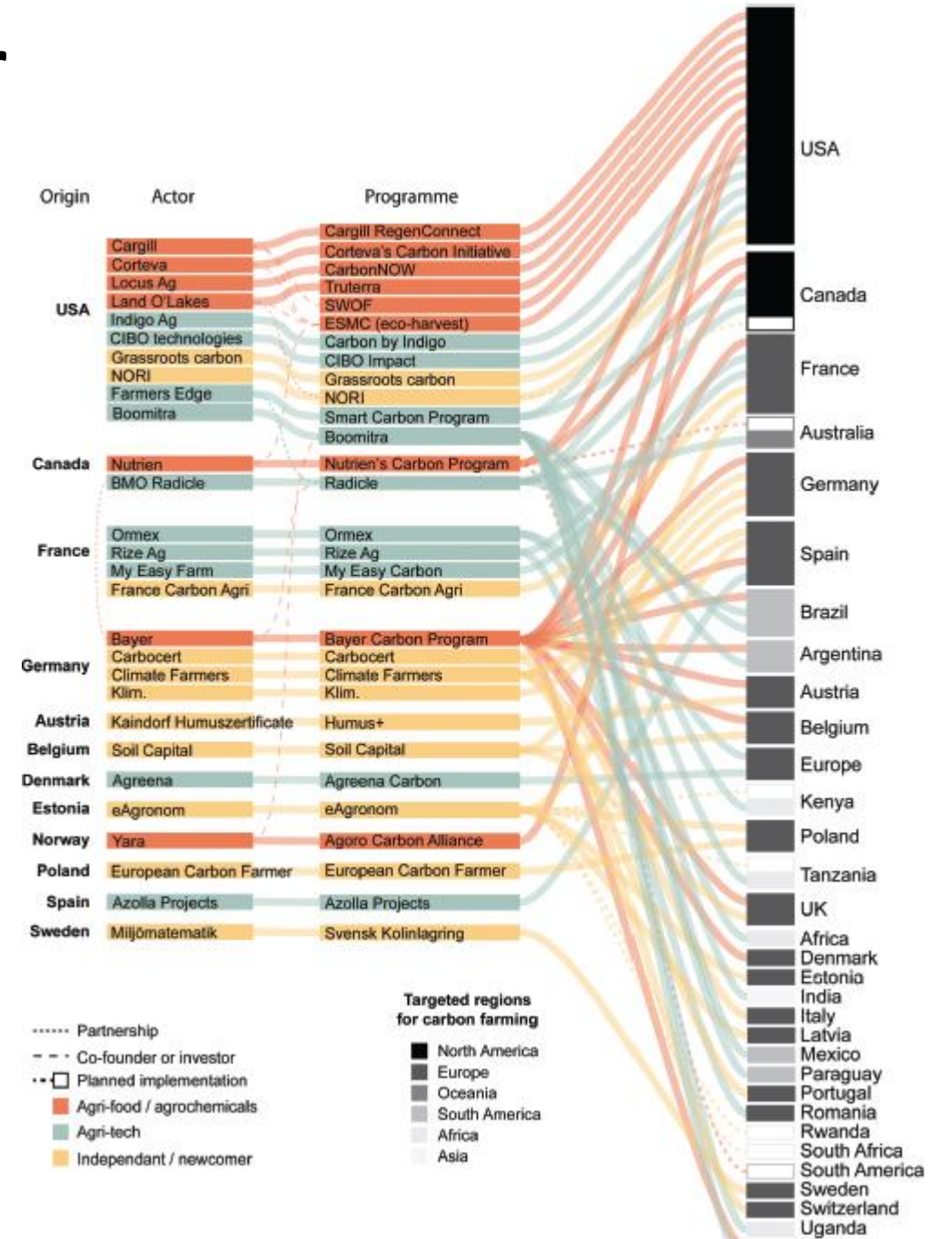

Reports - Carbon Market Institute

Carbon farming – många aktörer

Carbon farming programme	Reduced till	Cover crops	Nutrient management	Crop rotation	Grazing management	Agroforestry and hedges	Incorporation of compost and plant residues	Reduced fuel use
Bayer Carbon Program								
Agoro carbon alliance								
RegenConnect (Cargill)								
Corteva's Carbon Initiative								
Nutrien's Carbon Program								
CarbonNOW (LocusAg)								
Truterra								
SWOF								
ESMC								
Carbon by Indigo								
AgreenaCarbon								
Farmers edge								
CIBO								
ORMEX								
Rize ag								
My Easy Carbon								
Azolla								
Radicle								
Boomitra								
Nori								
Svensk Kolinlagring								
Soil Capital								
Carbocert								
Humus+								

Johansson et al., 2025

<https://doi.org/10.1080/13504509.2025.2561262>

Många utmaningar

- **Verifiering** – dyrt och problematiskt på fält/gårdsnivå
- **Permanens** – vem garanterar att kolet stannar i marken efter åttagendeperioden?
- **Negativa bieffekter** - lustgasutsläpp, produktivitet, biologisk mångfald etc.)
- **Additionalitet** – återgärder skulle ha utförts ändå
- **Läckage** - åtgärden kan leda till ökade utsläpp någon annanstans.
- **Definition av baslinjen**

Många aktörer på marknaden

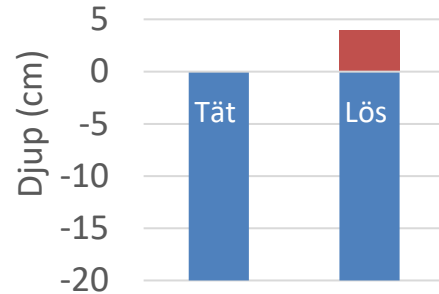
Join companies & farmers leading the way

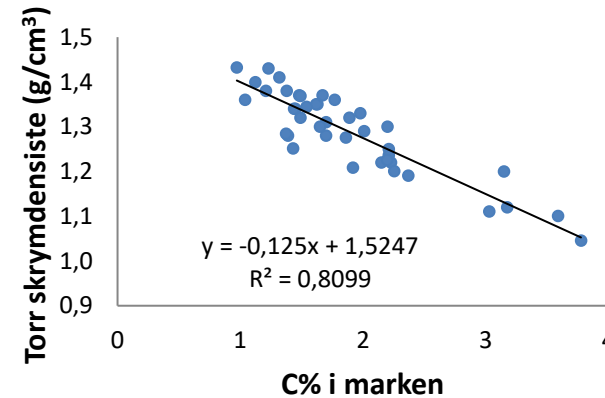
Markens kolförråd bestäms av 3 osäkra variabler:

$$\text{Kolförrådet} = C\% \times \text{volymvikt} \times \text{djup}$$

Fördelning av samma massa jord beroende på volymvikt

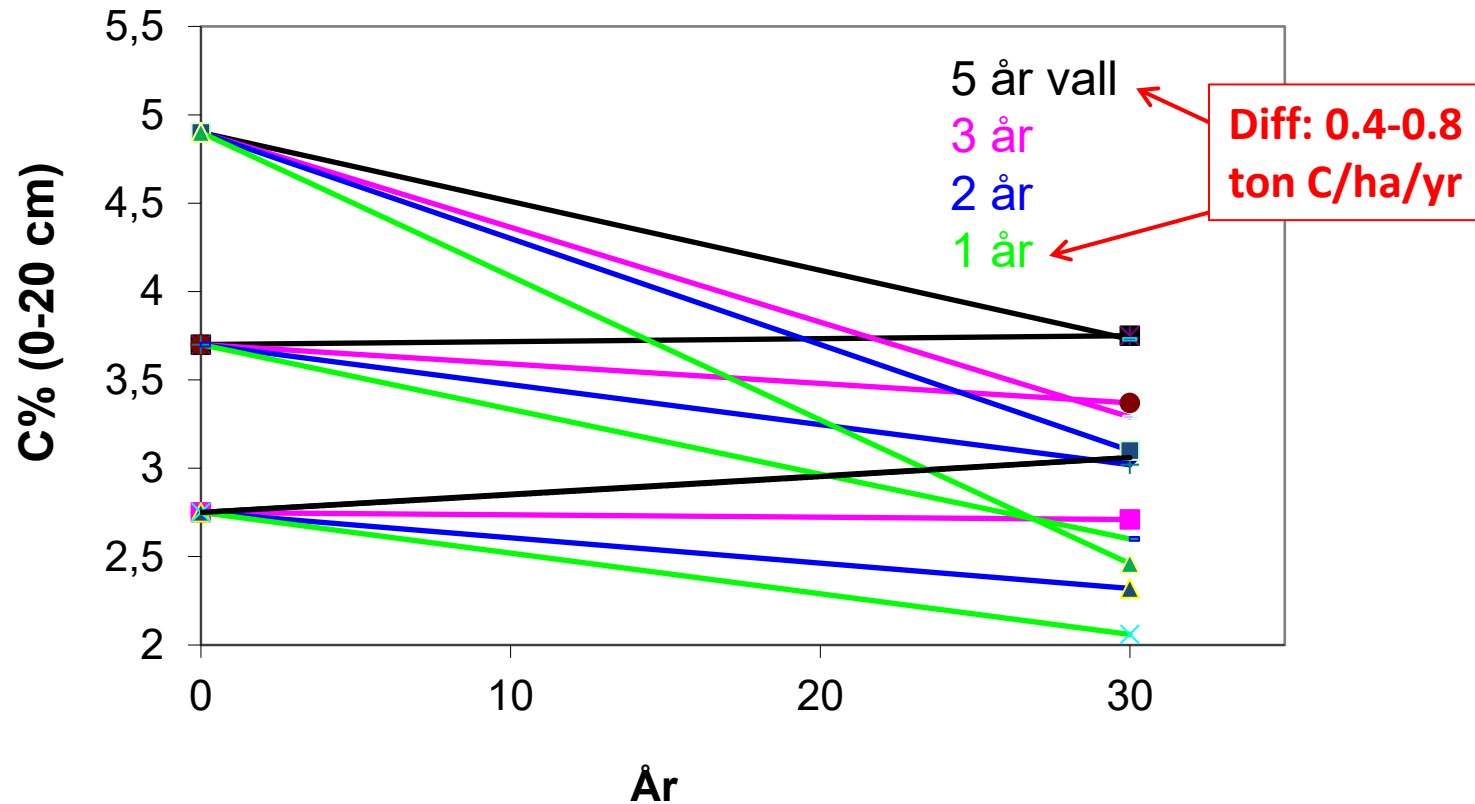
Volymvikter, Ramförsök

- Att bara analysera förändringar i kolhalt är inte tillräckligt för att beräkna kolförråden.
- Man måste beakta volymvikterna som ändras med kolhalten, jordbearbetning och markpackning.
- Om markens volymvikt sjunker med 20% så höjs matjorden med 4 cm.
- Kolförrådet till 20 cm djup i den täta jorden måste då jämföras med den till 24 cm i den lösa jorden.
- Årsdynamiken av volymvikter måste beaktas
- Vid markkarteringar i praktiken mäts oftast mullhalt (glödförlust) – inte kolhalt. Man antar att mull innehåller 58% kol. Kolhalten i mull varierar dock runt medelvärdet (58%).

Fältets historik är avgörande

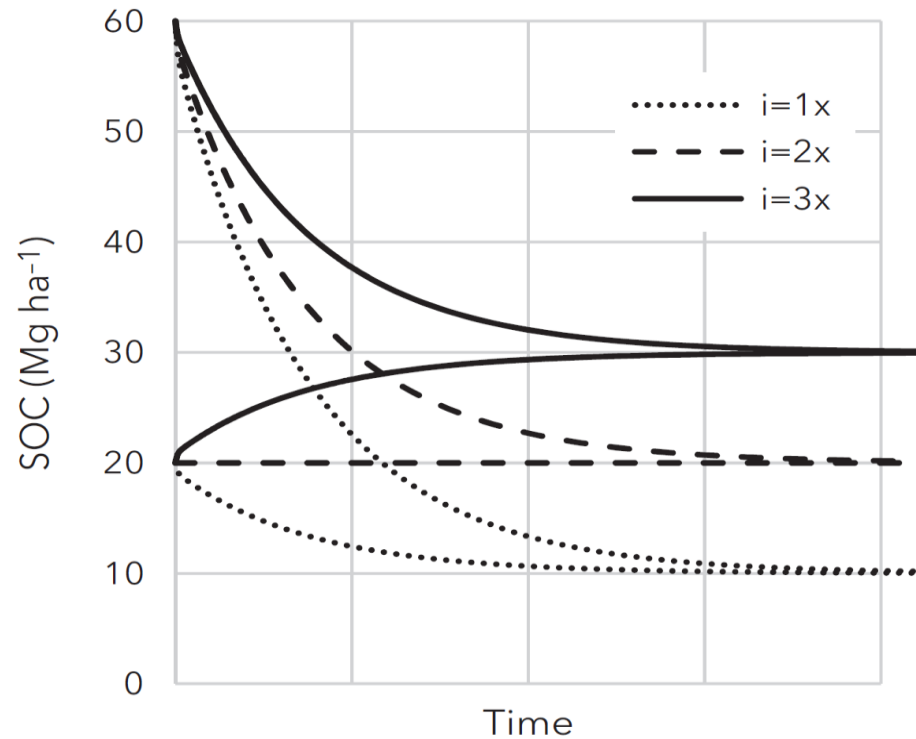
6-åriga växtföljder med olika andelar vall på 3 platser i Norrland

Permanens

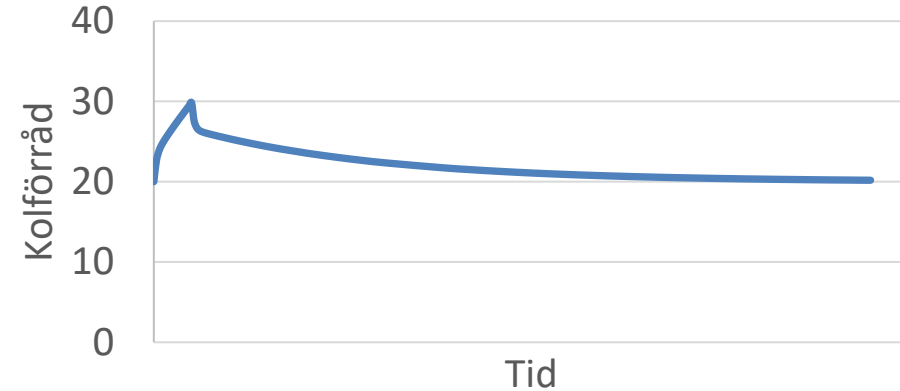
Fältets historik är avgörande.
Inlagringseffekten avtar med tiden

$i = \text{årlig kolinput till marken}$

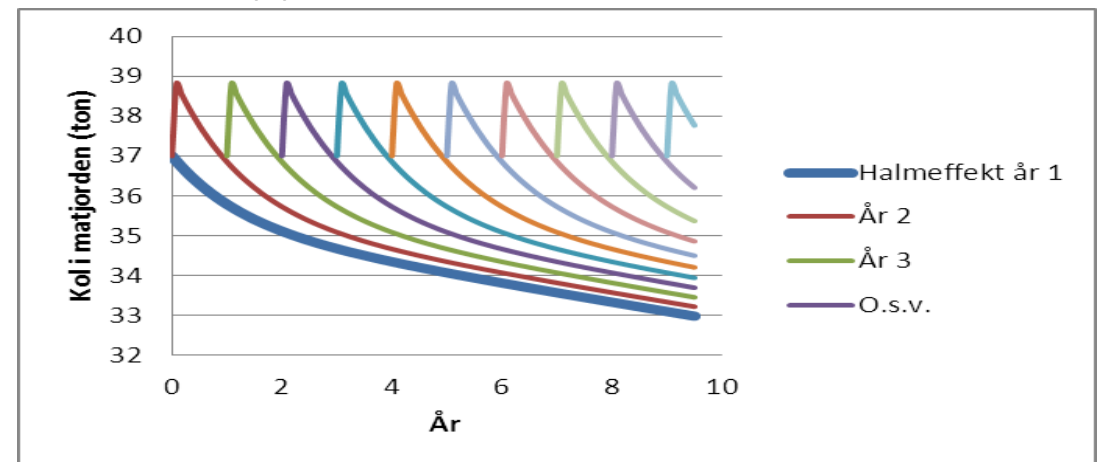

Kätterer and Bolinder, 2022, Burleigh Dodds Science Publishing

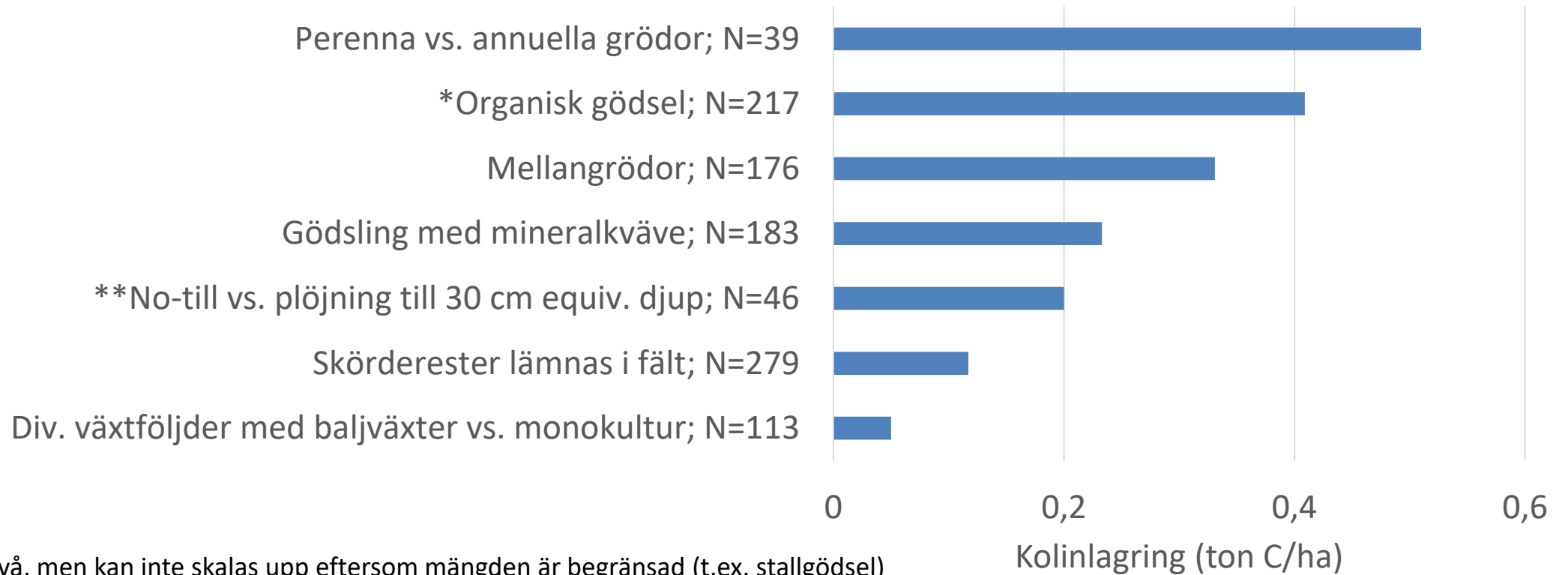
När man slutar med en viss åtgärd, så minskar kolförrådet till utgångsläget.

Kolförrådet måste fyllas på varje år för att upprätthålla en viss kolhalt i marken

Kolinlagring – medeltal – global litteraturgenomgång

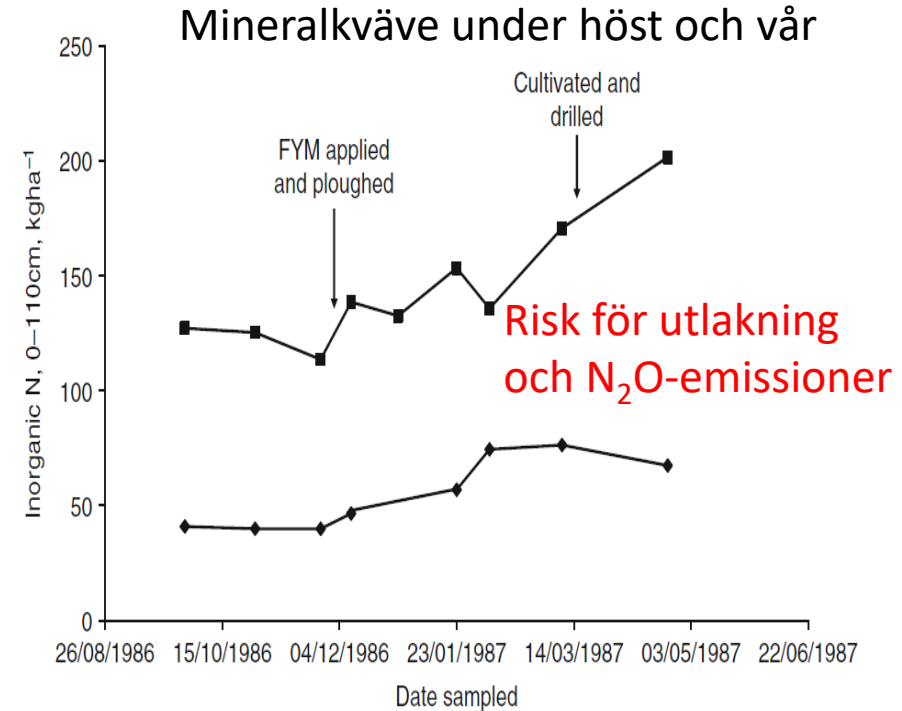
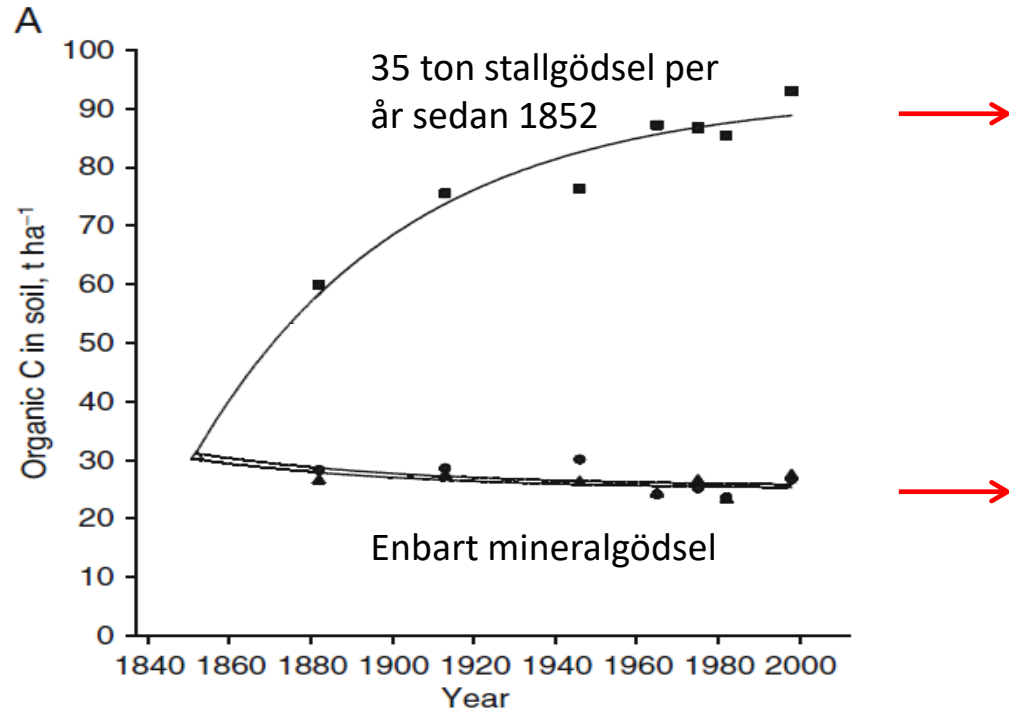
*gäller fältnivå, men kan inte skalas upp eftersom mängden är begränsad (t.ex. stallgödsel)

**Effekten är lägre (0,06 ton/ha) i studier med provtagning till 60 cm djup eftersom reducerad bearbetning verkar leda till lägre kolförråd i alven.

Stor variation mellan enskilda studier

Kolinlagringen avtar med tiden och ökar risken för N förluster

Hoosfield Continuous Barley, Rothamsted

- Jämvikt nås efter mera än 150 år
- Höga mullhalter ökar risken för kväveläckage och lustgasemissioner
- Risken måste hanteras t.ex. med fånggrödor

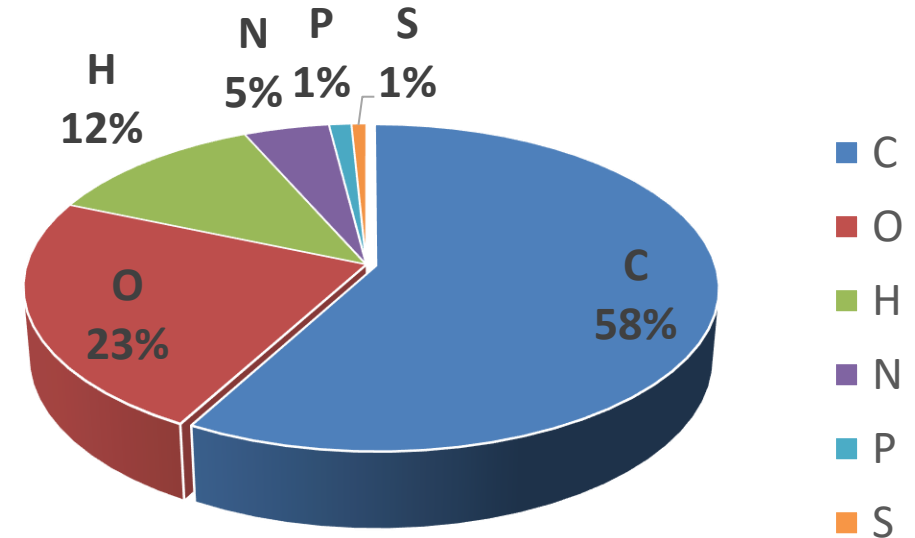
Kolinlagring kostar växtnäring

För att lagra in 1 ton kol i mull krävs det*

80 kg N

20 kg P

14 kg S

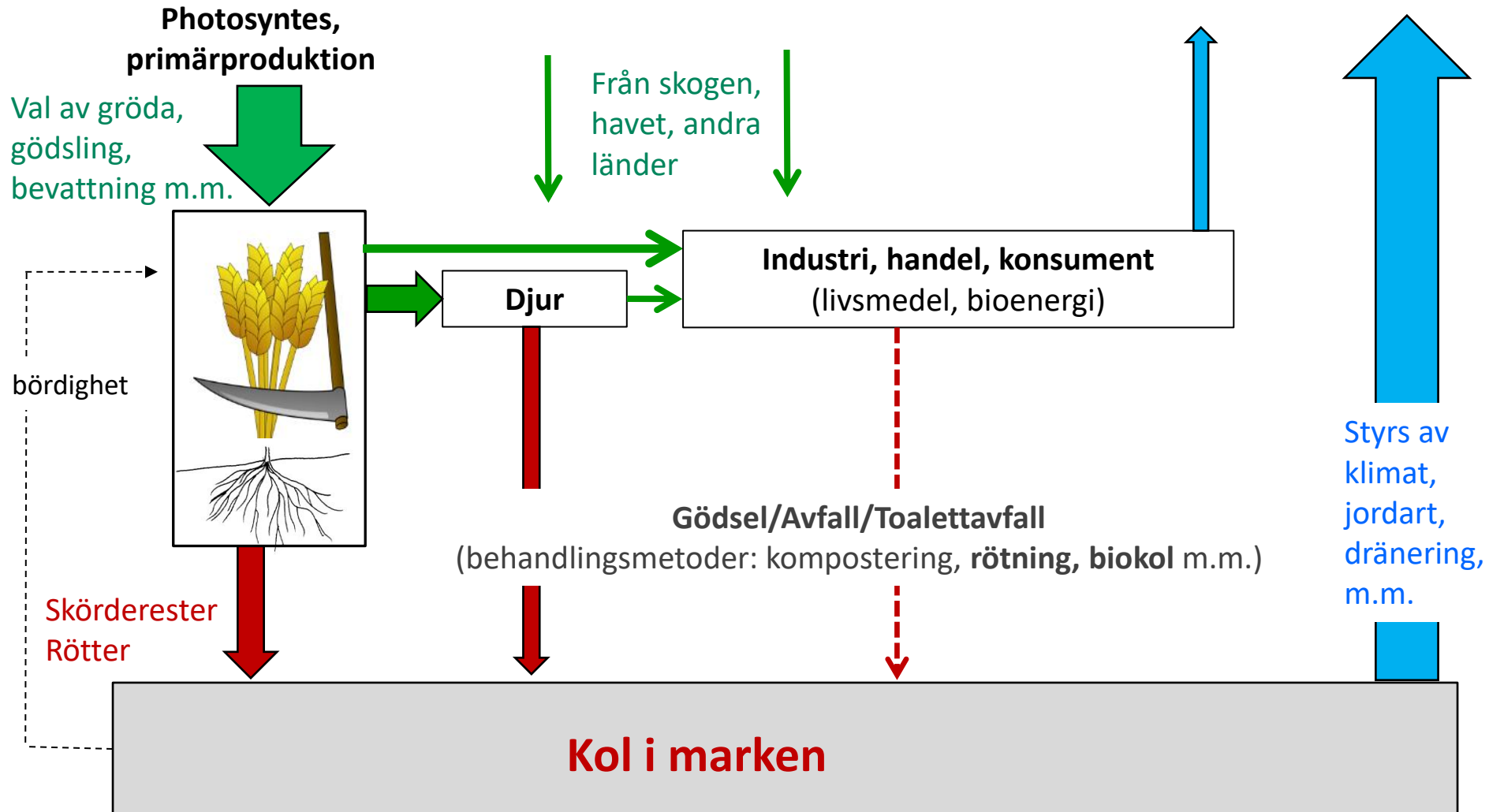

Knäckfrågan är hur stor andel av N, P och S kan fångas in via bättre effektivitet (minskad utlakning, gasförluster av kväve)?

*Global genomsnitt

(Kirby et al. 2011 *Geoderma*, [163](#), 197-208)

Markens kolbalans kan påverkas, främst genom primärproduktion

Sammanfattning

- Kolinlagring pågår i svenska mineraljordar
- Mulljordar släpper ut CO₂ och lustgas
- Permanent grön mark är bra för bördigheten och klimatet
- Rötter och rhizodeposition är viktiga för markens kolbalans – växtförädling kan bidra
- Verifiering av kolinlagring är dyr och orealistisk på fältnivå
- Forskning, teknikutveckling, rådgivning och utbildning behövs för att utveckla uthålliga, klimatsmarta och plats-specifika system i praktiken

Tack för uppmärksamheten!

Tack till mina kollegor som har bidragit

Tack till våra finansiärer, främst EU, Formas och SLF

SCIENCE AND
EDUCATION
FOR
SUSTAINABLE
LIFE